

અખંડ સૌભાગ્યવતી શ્રીમતી
દીવાળી જીહેનના

સમરાગાર્ય

ગરવાયલી અને ગુંહલી સંગ્રહ

પ્રકાશક
સૌભાગ્યવતી સમરત

પ્રસીદ્ધ કર્તા

શ્રી રમેશભર ટ્રેડર વર્ગ — ડાળા.

અ. ૧૯૭૦

સ. ૧૯૧૪

મારેગામ “કલા-પ્રકાશ” છાપખાન મા

ગાલત્ય હ ડિસાય ફ આલવડકરે છાપીને પ્રગીઢ કર્યું

મૂલ્ય.

પાઠન પાઠન અને નિદિધ્યાસ

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગજરાતી કોપીગ્રાફી વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૪૨-૬૨ ક્રમાંક

પુસ્તકનું નામ ડા. રા. રા. રા. રા.

વિષય ૪ - ૧ ૩૨

અખંડ સૌભાગ્યવતી શ્રીમતી હીરાણી, બહેનના

સમરણાર્થે

ગરબાવલી અને ગુંહલી સંગ્રહ

પ્રકાશક

સૌભાગ્યવતી સમરત

પ્રેસીડે કર્તા

શ્રી શ્વેતાંગર ગ્રેયરકર વર્ગ— ડાણા

ર ૧૯૭૭

સ ૧૯૧૪

મુદ્રય

પઠન પાઠન ચલે નિદિધ્યાસ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૌપીરાઈટ-સંગ્રહ
૩૦-૧-૬૧
૪૯૫૨
માલેગાંમ, 'કલાપ્રકાશ' છાપખાનામાં

બાલચંદ્ર દિગંધાર ચાવડાકરે છાપીને પ્રગિજ્ઞ કૃત્યું

પુષ્પાંજલિ

પ્રાતઃ સ્મરણીય માતાતુલ્ય સ્નેહાળ સામુહ

સાગ્યવતી ભાગાભાષ

આધુનિક સાસુ, વહુ પડકારોના સકલ ક સંબંધથી દૂર રહી મારી તરફ પુત્રીવત્ સ્વાભાવીક સંપૂર્ણ સ્નેહભાવથી નીહાળતા અને મારા અવીનય તરફ કટાક્ષ ન રાખતાં શીખામણના બે બોલ કહી મારા જીવનમાં મુધારો કરવા આપે જે પ્રબલ પ્રયત્ન કર્યો છે. તેનો સંપૂર્ણ બહોળો આપના નામનું પ્રતિદીન પ્રાતઃસ્મરણ કરતાં પણ આ જીવનમાં વળી શકે તેમ નથી છતાં પણ સુખ પાંખડી રૂપે આ સી ઉપયોગી અનુપમ પુસ્તક સાથે આપનું પવિત્ર નામ સંયુક્ત કરી કીર્ત્યત કૃતાર્થ થાઈ હું.

સા. આપની

સ્નેહાધીન સુતાતુલ્ય

અખંડ સૌભાગ્યવતી સમરત.

પ્રસ્તાવના

દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવે અનુમરી કોઈપણ પ્રકારનું વર્તન કરવું એમ જૈન શાસ્ત્રકારો વાંચાર સંબોધી પ્રતીબોધ કરેછે જેમ જેમ સમયનું પરિ ત થતું જાયછે. જેમ તેમ સામાજિક સુધારા મન માનતા થતા જોવામાં આવે છે. વરાળચત્રના અનેક સાધનો સમાજની સુગમતા માટે મોજુદ છે મુદ્રણ કળાના પ્રભાવથી સખ્યાબધ પુસ્તકો પ્રગટ થયા અને થાય છે. આ પ્રમાણે કાળ પોતાનું પ્રવર્તન ફેરવતો જાયછે. અને માણસોને પણ તે તુફાન પ્રવૃત્તિ કરાવતો જાયછે.

કોઈ પ્રબલ પુરૂષ આગળ આવી છાતી ઠોકીને એમ કહે કે અમુક રસ્તોજ ઉત્તતિને અતુકૂળ છે. અને ખીજા બધા પ્રતિકૂળ છે. તો તે વિદ્વજ્જન કે સમાજ સમક્ષ લઘુતા પામ્યા શીવાય રહે નહિ. અલબત્ત આ નેક સાધનોમાં અમૂક સાધનો ઉત્તતિમાં વધારે સ્હાય-ભૂત હશે અને તેની અપેક્ષાએ કેટલાક અલ્પ સ્હાયક હશે એ વાત સર્વમાન્ય કહી શકાય.

દરેક પ્રજા અત્યારે એવો તો પોકાર કરેછે કે, સ્ત્રી કેળવણી વધાર આવશ્યક છે. અલબત્ત આપણા આયોપણ તે વાત સર્વાથે કબૂલ રાખેછે. પણ તેને ચોગ્યરીતે ક્રિયામાં મૂકવાની કળા આપણા હિંદવાસી એના કમલાગ્યે પાંચ પગલા પાછળ છે જેમણે ક્રિયામ મૂકવા બયા છે. તેઓમાંથી સેકડ નેત્રુ ટકા એવો નિ-

રાશા ભયો સવાસ હડાવેછે કે, 'કેળવણી સ્ત્રીઓને હિંદુત્વ અને અવિનયી બનાવે છે. માટે આર્ય બાળાઓ કેળવણીથી કમનસીબર હે તોજ સંસારરથ સુખરૂપ ચાલી શકે. આ સવાસ ભલે તેમના અનુભવનો હોય, તો પણ તે સર્વાંશે સત્ય છે, એમ કદાપી માની શકાયજ નહિ કારણ કે વિદવાનો અને મહાત્માઓ પરંપરાથી કહેતા આવ્યાં છે કે, જ્ઞાન તૃતીય છોત્તનં યસ્ય વાસ્તવ્યઃ ણ્ણ સઃ આર્ષાં વાક્યો કેવળ પુરૂષો માટેજ પ્રકાશીત થયા છે એમ સમજવામાં ગંભીર ભૂલ થાય છે સ્ત્રી કે પુરૂષ જાતિમાં આવેછે માનસિક બળકે સમજ શકિત. વીચાર શક્તિ પણ અને વ્યક્તિમાં સમાન અને સ્પષ્ટ દેખાય છે. માટે તેવાં વાક્યો સમજ સામાન્ય મનુષ્ય જાતી માટે કેમ ન હોઈ શકે !

રથને ચલાવવામાં બે ચક્રનીજ જરૂર પડે છે. તેમાં જો એક ચક્ર જર્જરીત હોય તો અવશ્ય સ્થલના થાય છે તેમ સ્ત્રી અને પુરૂષ બંને ચક્રથી ચાલતા સંસાર રથમાં જો એકાદ ચક્ર નીર્મલકે ભગ્ન હશે, તો તે કેમ ચાલી શકશે ! આ વીચાર કરવામાં વધારે બુદ્ધિબળ વાપરવાની જરૂર નથી કારણ કે સામાન્ય માણસોપણ આ બાબત સહેલાઈથી સમજી શકે તેમ છે.

જ્યારે સ્ત્રીઓને કેળવણી આપવી આવશ્યક છે. ત્યારે સવાસ એ ઉઠે છે કે તે કેવી પદ્ધતીસર આપવી ! આ વિષયમાં આર્ય બ્રાહ્મણો અને અન્ય પ્રજાકીય બ્રાહ્મણોના બુદ્ધિ માર્ગ કરવા પડશે. જે કેળવણી અન્ય

બાળાઓ લેછે તે કેળવણી અર્થે બાળાઓમાં પાચન થઈ શકે તેમ નથી કારણ કે આર્ય શાસ્ત્રકારોએ નૈતિક અને ધાર્મિક બંને પ્રકારના માર્ગો એ જાતો બારીકાઈથી બાધ્યા છે કે તેમનાં એકની પણ મર્યાદાનું ઉલ્લંઘન કરવાથી ઉચ્ચબ્રહ્મ ચલાય છે.

વિનય, નિવેડ, માતૃભક્તી, પિતૃભક્તી, યતિ, ભંકતી, ગુરુભક્તી, ધાર્મિક ક્રિયા, દર્શન, પ્રભુ પુજન, દયાદાનાદી શાસ્ત્ર શ્રવણ, કુટુમ્બ પોષણ ગૃહકાર્ય વિગેરે તમામ પ્રકારના ગુણોની યોગે અગ્રે પણ સંભાળ રાખવાની જરૂર છે. મારે આવા પ્રકારના વર્તન પૂર્વક આર્ય બાળાઓ કેળવણી પામે એ મર્યાદિત માર્ગ છે. બૈદેશીક પ્રજાની સ્ત્રીઓ અને આર્ય મહિલાઓના આચાર વિચારમાં એટલોતો તફાવત છે કે તે સંપૂર્ણ રીતે લાખવા જતાં થયેના ગ્રંથો ભરાઈ જાય મારે દરેક રીતે પાશ્ચાત્ય પ્રજાની સ્ત્રીઓનું અનુકરણ કરવું એ આર્ય અબળાઓને ઉચિત નથી.

નિર્દિષ્ટ ગુણો કેમ પ્રાપ્ત થાય તેવા ઉપાયો એ જવાની જરૂર છે તે જોઈએ તો અભ્યાસ કરવાથી મળી શકે. સત્સહવાસથી મળે કે નૈતિક પુસ્તકોનું વાચન મનન કરવાથી પ્રાપ્ત થાય કેઈ પણ માર્ગથી તેવા સદ્ગુણો પ્રાપ્ત કરવાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ અન્ય ક્રિયાઓમાં પ્રવર્તમાન છતાં પણ અતદમા આનંદાદિત ન થઈ જવો જોઈએ.

આવા પ્રકારના પ્રથમ કારણની પુષ્ટિ માટે રમ. શ્રી નાનકડું પુસ્તક મહારી દેશી ખેડેનોનું આતર છવત સુધારવા માટે જેટલે અશે સહાયકારક થશે તેટલે અશે હું મારો આ પ્રગટ કરવાનો પ્રયાસ સફળ મનાશ.

કદાચ આવાં સ્ત્રી કૃષ્ટે ૧ પુસ્તકો પ્રકાશીત થયા હશે. છતાં પણ આગત્ય અધિક કલમ આ પં- નિને રમણુગા લાગી તથા આવા ઉપયોગી પુસ્તકોની કામ રાખવામાં આવી હશે તેને બદલે આ પુસ્તક અમૂલ્ય છતાં નિર્મૂલ્ય ખેડેનોને લાભ આપવાના મારે ધ્રુવો પેલાથી તે અવશ્ય લાભકારી થશે તેમા સ્વપણ શકાન્ત નથી.

સંસ્થાને પ્રાપ્ત ગરમા વીજેરે રાગ મગણીએ ગાવામાં બધારે પ્રેમ લેાય છે તેથી તેના પ્રચલીત નગ દેશીએ ગાયે સ્ત્રીઓની દ્રવ્ય પણ ભક્તિ વીજેર નાગી કે થોડાં અને રમણીય પીપરેને અમારે કરવામાં છે, તેથી મહારી ખેડેના ગમ્મત નથી જ્ઞાત લઈ છે તમા આચાર વીજારને અનુકૂળીય બનાવી શકશે તેની ર્જ આશા છે.

આ સ્થળે એક દ્રવ્ય મારે આપ કરવાની છે તે એકે મારી વડીલ ખેડેનુદ્ય અપડ મોલાવ્યવતી એક કથ શ્રીમતી રીવાડી ખેડેન કે જે સવભાગે શા પતિ ભક્તીમાં પવીણ અને ગરમા વીજેરે ગાવામાં ખાદુ

ગ્રીતિવાળાં હતાં સ' ૧૯૫૦ ના આસો મહીનામાં અ-
 . ચાનક તેઓ ડાળને શસ્ત્ર થયાં તેમનું નીર્મળ નામ
 અત્ર સ્મરણમાં રાખવું એ એક મારી ભિમદા
 દેરજ સમગ્રું છું એટલુજ નહીં પણ તેમનાવતી અ
 ગરખાવણી અને ગુંહણી સંગ્રહ લઘુ પુસ્તક પ્રગટ
 કરી મારી પ્રિય જહેનોની યથા શક્તિ સેવા બજાવવાને
 આ રમણીય પુસ્તક તેમના હસ્ત કમળમાં મૂકતાં
 હું વીશેષ આનંદિત થાઉં છું આશા છે કે, આ
 મહારી સ્નેહ લાગણીનો શ્રીમતી દીવાળી જહેન સદ્-
 ગત સ્વર્ગસ્થ હોવા છતાં ત્યાં સ્નેહથી સ્વીકાર કરશે.

છેવટે આ ટુંક પ્રસ્તાવના પૂર્ણ કરતાં બાચક
 જહેનોને વીનંતિ કરું છું કે, આ પુસ્તક છપાવતા
 મુદ્દ તપાસવાની મેકે સંભાળ રાખવામા આવી છે.
 છતાં પણ તેમાં કેાઇ સ્થલે દષ્ટિ દોષને લીધે ભૂલ
 રહેવા પામી હોય તો તે ક્ષમા કરી પત્રદ્વારાએ
 મને સૂચના કરશે કે જોથી દ્વિતીયાવૃત્તિમા તેના
 સુધારો કરવા પ્રયત્ન થાય.

શાન્તિર્ભવતુ

લા. કૃપાકાંક્ષી

સમરત.

ગ લાલિ અને ગુંહલી સંગ્રહ.

માતાપિતાની સ્તુતિ.

(પદ-બરવા-પીલુ.)

“ ઈશ્વ તનધનકી કોન બહાઈ ”—એ શબ્દ

માતાપિતાને નમન નિત્ય કરીયે, કેમ કહેા ઉપકાર વિસરીયે
પાલન પોષણ પ્રેમે કરે છે, બાળકને ઠીક દેખી ઠેરે હુ
માત૦ ૧

વેઠે વિપત્તિ પડે તે અપાર, થાવા નદે પણ દુઃખ લગાર
સ કટ આપણના સહુ કાપે, આનંદ લાખ ઉપાયથી આપે
માત૦ ૨

સાંચી શીખ મણુ ખાંતથી કરતા, આપણનાં દુઃખ દેખતાં
ડરતા । ભણતર ભાવ ધરીને ભણાવે, જોર જીલમ તજવા-
નુ જણાવે
માત૦ ૩
ચિંતા કરે ચિંતમા જે અમારી, એ માતાતા તણી બલિ-
હારી । માતાપિતાનુ કહ્યુ જે નમાને, નરકવિશે તે પડે અ-
ભિમાને
માત૦ ૪

(સલિત છંદ)

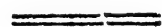
મુજ ગુણી મને માત બહાલી છે,
સહન સૌ કરી પોતી પાળી છે ।
ક્યમ બુલાયરે સુગુણ માતને,
ક્યમ કરી વળે પાડ તે તણે ॥ ૧ ॥
નથી કહીં દીકું હેત એ સમું,
ગુણ બુલી હવેના કદી દમુ ।
મનવિચાર તો થાય છે અતી,
જણવવા મતી ચાલતી નથી ॥ ૨ ॥

(ગરબી)

“અસખેલી રે અખે માત, જોવાને જઈએ” — એ રાહ

ગુણસાગર પરમ કૃપાળ, માતની બલીહારી
જેણે કરી નિત સ ભાળ, ભાવ હૃદયધારી (ટેક)
ભારે ભય આતુરતા વેઠી, જેણે દિનને રાતરે
પ્રેમ અખુટ અખ ડિત વધતો, સર્વેથી સાક્ષાત્ માતની ॥ ૧
જલે સગા સહુ કોઈ મળે પણ, માત નહીં થનારી રે
સ્વાર્થ અને કપટવણ જેનુ, મન નિર્મળ નિરધાર મા ॥ ૨
ભાર સહી સ સાર તણે સહુ, રાખે બાળ નચી તરે
ચિત્તે ચિતવે હિત દીનરજની, જનની સુજશ અન ત મા ॥ ૩
કામદુધા કે કટપવૃક્ષ એ, અન્નપૂર્ણા કે અભારે
પ્રદ્મા કે સાવિત્રી સાચે, મદવાહની ગ ગા માતની ॥ ૪

દયા તણી શું સાચી પ્રતિમા, ક્ષમા તણો અવતારે
 રી ઉપમા હું આપુ એને, છે ઉપકાર અપાર માં ૫
 લાલન પાલન જે કરનારી, ધરનારી પુર પ્રેમરે
 ભેમ કારણે હરનીશ ધરતી, જે અંતરમાં રહેમ માં ૬
 મળમુત્રાદિકે જાતે કાઢી, કરતી નિત્ય પવિત્રરે
 છલ થઈ સીરનું દુખસહેતી, તાપ વૃષ્ટિ ને શીત માં ૭
 બહુ ઉપાય કરી બાળપણેથી, જાળવિ કચ્ચુ જતનરે
 કેમળ પુલ નાનુક બાળ કહું, જાણે મન રતન માં ૮
 અસ ખ્ય સદ્ગુણ એના ભુલ્લી, અવગુણ ગ્રહે ગમારે
 તેવા આપણને નવ થાવુ, રાખી સરસ વિચાર માં ૯
 એવા કરવી પાળવી આજ્ઞા, બાળકના એ ધર્મરે
 નિતિ ડાપણુ કેળવણીનો, જે છે ઉંડો મર્મ માં ૧૦
 સમજ વગર મકલાઈ મનેશી, મોટપ ખોટી ન ધરશોરે
 જાણાય સમજ ફેર મનથી તો, કાન વિન તી કરજો માં ૧૧

સોળસતી.

(ચૌપાઈ)

ઉઠરે પ્રાણી સુતો જાગ, ધર્મ તણે મારગ તુ લાગ
 સોળસતીના લીજે નામ, જ્યમ પામીજે ઉત્તમ ઠામ ૧
 પેલી સમરૂ ગ્રાહી મતી ચ દનબાળા બીજી લગવતી
 સર્જનતી બાણે મનરંગ, ચેથી દ્રૌપદી શીલ સુચંગ ૨

કૌશલ્યા ને મૃગાવતી, સુલસા સીતા વંદુ શુભવંતી
 સુભદ્રા ને શીવા સુભાષુ, કુતા શીલવંતી મનઆણુ ૩
 નળદમયંતી મહાગુણયુતી, પુષ્પચુલા ને પ્રભાવતી
 પદ્માવતી પ્રમુખ સુદરી, સોળસતી જાણો ગુણભરી ૪
 સોળસતી જગમાં અભિરામ, કર જોડીને કરું પ્રણામ
 હૃદયરત્ન મુનીવર એમ ભણે, સતિનામે નવ નિધ આંગણે ૫

શિયળવિશે સમ્રાય.

(ઢાળ)

એક અનુષ્ઠ શીખામણ ખરી, જામણ લેજો રે સમ્રાણી સુંદરી
 તુલક હરિગીત

સુદરી સેજે હૃદય હે જે, પરસંગે નવ બેશીયે
 ચિત થકી ચુકી લાજ ચુકી, પરમ દિર નવ પેસીયે
 બહુ ઘેર હીડે નારી નિર્લજ, શાસ્ત્રે પણ તજવી કહી
 જેમ પ્રેત દષ્ટિ પડ્યું લોજન, જમવું પણ જુગતું નહીં ૧

(ઢાળ)

પરમ પ્રેમેરે હસી નવ બોલીયે, જંત દેખાડીરે ગુઝ ન બોલીયે
 તુલક હરિગીત

ગુઝ ઘરનો પરની આગળ, કહો કેમ પ્રકાશિયે
 વળી વાત જે વીપરીત ભાષે, તેથી દુરે નાસીયે
 અસુર સજ્જારે અને ગોચર, એકલા નવ જઇએ
 સહસાતકારે કામ કરતા, સહજે શીળ ગમાઇએ ૨

(ઢાળ)

નરવિદ નરસુરે નયણ ન જોડીએ મારગ જાતાંરે આધું ઓઢીએ
ત્રુટક હરિગીત

આધુ ઓઢીએ વાત કરતા, ઘાગુજ રૂડાં શોભીએ
સાસુ અને માના જણ્યાવણુ, પલક પાસ ન થોભીએ
સુખદુ ખ સરજયુ પામિએ, પણ કુળાચાર ન મુકિએ
પરવશે વસ્તા પ્રાણુ તો પણ, શીળથી નવ ચુકિએ ૩

(ઢાળ)

યમ રીતી સાથેરે વાત ન કિછએ હાથાહાથેરે તાળી ન લીછએ
ત્રુટક હરિગીત

તાળી ન લીજે નજર ન દીજે, ચ ચળ ચાલ ન ચાલીએ
વિષયબુદ્ધે વસ્તુ કેની, હાથ પણ નવ ઝાલીએ
કોટી ક દર્પરૂપ સુદર, પુરૂષ પેખી ન મોહીએ
તણખલાને ગણો તોલે, ફરી પાછો નવ જોઇએ ૪

(ઢાળ)

પુરૂષ પિયારોરે વળી ન વખાણીએ, વૃદ્ધ તે પિતા સરીખે
જાણીએ

ત્રુટક હરીગીત

જાણીએ પિયુવિણુ પુરૂષ સઘળા, સહોદર સમોવડે
પતિવ્રતાનો ધર્મ જોતાં, નાવે કોઈ તડોવડે
કુરૂપ કુટ્ટી કુખડોને, દુષ્ટ દુર્બળ નિર્ગુણો
ભરતાર પામી ભામીની તમે, ઇદ્રથી અઢકો ગણો ૫

(ઢાળ)

અમરકુન્દ રેરે તણ સુરસુદરી, પવનકુમારેરે અંજના પરહરી
ત્રુટક હરીગીત.

પરહરી સ્ત્રીતા રામે વનમાં, નળે હમયંતી વળી

મહાસતી નિર્મળ કષ્ટ પાડે, શીળથી તે નવ ચળી
કસોટીયે જેમ સુવર્ણ કસતા, ક તસુ વિછડે નહીં
તનમનવચને સત્વ રાખે, સતી તે જાણો સહીદ

(ઢાળ)

રૂપ દેખાડીરે પુરૂષ ન પાડિયે નિરસજ થઈનેરે મન ન બગાડીયે
ત્રુટક હરીગીત

મન ન બગાડીયે પુરૂષ પરનુ, જોગ જોતા નવમજે
કલક માથે ચહડે કુડા, સગા સહુ દુરે ટળે
અણસરજ્યો ઉચ્ચાટ થાયે, પ્રાણુ ત્યા લાગી રહે
આ લોક પામે આપદા, પરલોકે બહુ પિડા સહે ૭

(ઢાળ)

રત્નને રૂપેરે સુખનખા મારી, કામ ન સિંધુ' અને ઈજત જોઈ
ત્રુટક હરીગીત

હજત જોઈ દેખી અલયા, શેઠ સુદર્શન નવ ચળ્યો
ભરતાર આગળ પડી ભુઠી, અપવાદ સઘળે ઉછળ્યો
કામની બુદ્ધે કામનીયે, વ કચુજિ વાહ્યો ધાયુ
પણુ શીળથી ચુક્યો નહીં, દષ્ટાત એમ કહેતા ભણુ ૮

(ઢાળ)

શીળ પ્રભાવેરે જુઓ સોળે સતી, ત્રિભુવનમાહીરે તે થઈ સતી
ત્રુટક હરીગીત

સતી થઈ જો શીળ રાખ્યુ, કલ્પના કીધી નહીં
તે નામ તેના જગત્ જાણે, વિશ્વમાં ઉગી રહી
વિવિધ રત્ને જડિત ભુષણુ. રૂપ સુદર કિંનરી
પણુ શીળવણુ શોભે નહીં, તે સત્ય ગણુજો સુદરી ૯

(ઢાળ)

શીખે મુરનર સૌ સેવા કરે, નવવાડુરે નિશ્ચય જ ધરે

હુટક હરીગીન

ધરે નિર્મલ શીલ ઉજવલ, તામ કિર્તી જલહલે

મનકામના તે સિદ્ધી પામે, અપ્રભય દુરે ટળે

ધન્ય ધન્ય તે જાણો ધરા, જ્યાં શીયલ ચોખુ આઠરે

આન હના તે આઘ પામે, ઉદયરલ જશ વિસ્તરે ૧૦

હિતવચન.

(ગરબી)

“સારૂ સારૂ રે સુગત શહેર, મુંબઈ અલખેલી” એ રાક.

સહીયર સારી છે વાત, તે ધ્યાન ધરજો

નિજહિત કરનાર વિચર રોજ તમે કરજો (ટેક)

અભણુપણુ જાશે ભણુવાથી, વિનય વિવેક મુધરશેરે

તે સાથે વિદ્યા મલવાથી, સંકટ સઘલાં ટલશે તે ૧

સદ્ગુણથી સુખ થાય સદાના, દુર્ગુણ દુર રહે છેરે

અતરનુ અભિમાન ટલીને, શાતી સદૈવ રહે છે તે ૨

સપ સગામાં સૌની સાથે, સાચવશે તો સારૂરે

સારૂ કરતા સુખ ઉપજે છે, નર તે થાય નહારૂ તે ૩

શીલ સદા માચવવું સજની, મન માયાળુ કરવુંરે

સુખમા છડી ન જવું કદીએ, ન કદી દુખમા રડવું તે ૪

આંગ ઉઘાડુ ન રહે એવા, સાદા કપડા સારારે
 પુષ્પેપુર અંગ ન હાંકે, તે છે નકી નકરારે તે૦ ૫
 શુભ મારગ લઈને સ ચરતા, આન દે દિન વીતેરે
 આ અવતાર અફલ ન જવા દે, જગત્ વિશે તે શ્રુતે તે૦ ૬

સ્વામીસંવા.

(ગરબો)

“ મહાકોપ થશે તે કળીકાળમાં જો ” એ શબ્દ.

કુળો સાહેલી તે વાત નીજધર્મની જો
 કદી કહાડશે નહીંજ બહાર મમેની જો સુણો૦ ૧
 સદાજોજો પીયુને ઊમળકા થકી જો
 વધે સ પથાય સુખ જાણે નકી જો સુણો૦ ૨
 જેથી નીપજે ક કાશ તેના આદરે જો
 સદા સદ્ગુણો સદુજ દીલમા ધરજો સુણો૦ ૩
 હરેક કામમા લેજ સ્વામીની સ મતી જો
 તેનુ ધારશે નહીંજ ખોટુ રતી જો સુણો૦ ૪
 વગર પુછે છેડો ન તેની વાતને જો
 ધમકાવશે ન નિત્ય તેના સાથને જો સુણો૦ ૫
 વિદ્યવ્રિતીની તે જાણુ સારી લહો જો
 થઈ પ્રધાન ને વીચાર રૂડા કહો જો સુણો૦ ૬
 નિજ સ સારનુ ભણુ તે નિતનિત કરો જો

ઐરે ઐરામાં કુસંપ નાહીં ધરે જી સુણો ૦ ૭
 ઘરકાજ આટપીને બાળક શીખાવે જી
 નર્મદ બ્રહ્મને સદૈવ મન ધારવે જી સુણો ૦ ૮

(ગરબો)

“રઘુપતી રામ હૃદયમાં રહેજે રે”—એ ગદ.

સતી ગણો પ્રાણધી પતિ પ્યારેરે
 એજ શીક્ષણનો સાર સારે સતી ૦ (ટેક)
 પતિઆજ્ઞાને પ્રેમે પ્રમાણીએ,
 એના હૃદયનું હારદ બાણીયે
 એજ જાણો ખરી સુખખાણી સતી ૦ ૧
 પતિલક્ષિતમારાખી આસક્તિ રે,
 છળ કપટની છાડવી યુક્તિ રે
 પતિલક્ષિત થકી મળે મુક્તી સતી ૦ ૨
 કાન્તાકથન કવીતા સમાન રે,
 વહે વિબુધ વડા વિદ્વાન રે
 તેનું કા નવ જાળવે માન સતી ૦ ૩
 પતિનિ દા કરે જે નારીરે,
 અધઓધની તે અધિકારી રે
 થાય અ તે અતી દુ ખીયારી સતી ૦ ૪
 પ્રમદા નામ તમારૂં રે,
 રામારમણીને સુંદરી મારૂં રે
 શર્વ અવગુણે નકરે અકારૂં સતી ૦ ૫

અતિરૂપેગુણે રીઝી રેવું રે,
 સત્યવચન રૂચીકર કહેવું રે
 સમે સુખદુઃખ આવે તે સંહવું સતી૦ ૬
 સર્વ કેળવણી દૃઢ થાવું રે,
 જાન જનને આળે નવ જાવું રે
 ગોરી ગાંસીર જ્ઞાની ગણાવું સતી૦ ૭
 દેશકલેશને ફેડી દુર રે,
 મદમત્સર તજવું જરૂર રે
 કાન કામીનીનું ઐજ નુર સતી૦ ૮

(૫૬)

એને તો તને એતાવું રે, પામર પ્રાણી એ રાહ.

રનેહથી સ્વામીને એવોરે સાહેલી શાણી (ટેક)
 સેવેથી ઊત્તમ પ્રેમી, થશે પતીવ્રતા નમી
 સતી જશવ તી ક્ષેમી રે સાહેલી શાણી૦ ૧
 પત્ની પતીવ્રત રાખે, પતિ પત્નીવ્રત દાખે
 આદા સુરજ કેરી સાખે રે સાહેલી શાણી૦ ૨
 પ્રધાન શેવક તોયે રાજને તે સ્ત ભ હોયે
 નરપાસ નારી સ્હોયેરે સાહેલી શાણી૦ ૩
 ધર રાજરૂડુ આવે, સ પ રૌર્ય સદા દ્વાલે
 કલેશ નવ કલેશે ભાળ રે સાહેલી શાણી૦ ૪
 સત્ગત શાળગાર જેને સુધડના માન તેને
 જશ પાતવ્રતા અને રે સાહેલી શાણી૦ ૫

બેહુ કુળનો દીપ કહીયે, બેહુ કુળની લાજ લહીયે
 નારી પતિવ્રતે રહીયેરે સાહેલી શાણી. ૬
 ઘણાઘણા મોહે દેખે, વતથી લેશ લંખે
 સદા પતિનૈજ પેખેરે સાહેલી શાણી. ૭
 ઠગછાવર કરે પરખી, પછી રહો ભાગ્ય નરખી
 નમવત પાળી હુરખીરે સાહેલી શાણી. ૮

ધર્મજ્ઞાન.

(ગરબો)

મહા કોપ થયે, તે કળી કાળમા બે — બે રાહ.

બેની ધર્મજ્ઞાન ધ્યાન દઈ લીજીયે બે
 ભકિતભાવની સુધા સુદૃઢ પિજીયે બે (ટેક)
 ધર્મજ્ઞાનવિના જન્મ બાણવો વૃથા* બે
 કામ ક્રોધ લોભમોહથી ઘણી બ્યથા બે બેની. ૧
 ધર્મધ્યાન વડે પાપ પ્રજળે સહુ બે
 રૂળે ભાગ્ય મળે માર્ગ ભવ વીશે બહુ બે બેની. ૨
 ધર્મજ્ઞાનવિના જ્ઞાન કક્ષા કામનુ બે
 ધર્મધનવિના અસ ખય ધન નામનુ બે બેની. ૩
 ધર્મપ્રેમવિના પ્રેમ મોહનળ છે બે
 વિશ્વસિ ધુવિશે વ્યાળ† લે કસળા છે બે બેની. ૪

ધર્મજ્ઞાનરૂપ નાવથી તર્યા ધણાં જો
 કબિર નૃસિંહ દાદુ સુદામો નહિ મથા જો બેની ૦ ૫
 બ્યર્થ ડોળ તે તળવી સુખ આપશે જો
 પાપથી બચાવી શુદ્ધ છાપ છાપશે જો બેની ૦ ૬
 દેહે દુખ પણ એ થકી ન દેખશે જો
 શક્તિ વિચારસાર શુદ્ધ પેખશે જો બેની ૦ ૭
 રહ્યું જગત્ સર્વ ધર્મ તણી ઓથથી જો
 ધર્મથી રહીત કોઈ પણ સ્થળ નથી જો બેની ૦ ૮
 સહુ વેદવાણીમા અને પુરણમા જો
 અન્ય લોકથોકના બધા લખાણમા જો બેની ૦ ૯
 ધર્મ સ્થાપિત છે જગત્ તણા જન્મથી જો
 જેના ધ્યાનમા મુનીજનો રહ્યા મથી જો બેની ૧૦
 એવા ધર્મથી વિમુખ મુર્ખ થાય છે જો
 પશુ પ્રાણીથી પતિત તે ગણાય છે જો બેની ૦ ૧૧
 કાનશુદ્ધ ધર્મજ્ઞાનને વિચારિયે જો
 નિત્ય નિયમ સજી જીવન સુધારિયે જો બેની ૦ ૧૨

પ્રેમપ્રભાવ.

(ગરબી)

ઓધવજી અખળા તે સાધન શુ કરે—એગહ.

પ્રેમ તાલુ ક્રમણ તે પ્રેમી જાણશે

અબાણુ જનને તેનો શો ઊપયોગ નો
 મેમ તણી કિંમત કરવી છે દોહલી
 ઇશ્વરતત્ત્વ તણો જેમાં સંજોગ નો પ્રેમતાણું ૧
 સ્ત્રીતા-રામ તણા હૃદયમાં જે વસ્યો
 વસ્યો વળી નૃપ નળ-હમયંતી ઉરને
 ચેષ્મ્યુ પ્રેમનું ચિત્ર ખરેખર તેમણે
 બીજા પણુ ઇતિહાસ બહુ મશહુર નો પ્રેમતાણું ૨
 અન-ધન સાધન તે પાસે સહુ તુચ્છ છે
 સ્વચ્છ પ્રેમનો થાતાં પ્રગટ પ્રકાશ નો
 એકજ તન-મન તેનાં નિશ્ચે જાણવા
 જેવામાં મરઁ આવે એ આભાશ નો પ્રેમતાણું ૩
 પતિપાછળ થાતી સતી રજપુતની સુતા
 સુતી સળગતી ઝાળવિશે તત્કાળ નો
 પુનિત પ્રેમની નેમ કદી નવ ચુકતી
 ધિક્કધિક પ્રેમ વગર જીવન જન્નળ નો, પ્રેમતાણું ૪
 રાજમહેલ સુખવાશે જેના સાંપડે
 જડે ન વિદ્યાવંત વિશે જે દંશ નો
 તે તો પ્રેમ પુનીત નિશ્ચે જે ને મળે
 પુર્વ પુણ્ય-સ ચિત-બળ હોય વિશેષ નો, પ્રેમતાણું ૫
 અખુટ અખ ડિત અવિચળ અવિગત પ્રેમએ
 અતર્ક્ય ને છે ઇશ્વરપદનુ રૂપ નો
 ધર્મ-મોક્ષ-સિદ્ધિ જે આપે રહેલથી
 છે મુરકેલ થયું પણુ તે તદ્દરૂપ નો પ્રેમતાણું ૬

શુદ્ધ પ્રેમ તો સ્વર્ગીય સુખ આપે સદા
 ઉત્તમ ઇન્દ્રિયભક્તિનું દૃઢ જ્ઞાન બે
 અધમ મોહનું સુખ સસુણું ટાળિને
 અ તરની આંખો ઉઘાડે કાન બે પ્રેમતણું ૭

કુસમ

(ગરબીધૌળ.)

કળ્પ છવન ક્યારે આવશે—એ શબ્દ

પરહરિયે એ પ્રેમને, જેમાં લાંછન લેશ
 રૂપે નહીં કદી રીઝીયે, ગુણ ગણિયે વિશેષ પરહરીયે૦
 મન્યને શીલ જેથી ઘટે, ઘટે પ્રભુપદ પ્રેમ
 સિદ્ધિ સુગુદ્ધિ જેથી ઘટે, વાધે વિધવિધના બહેમ પરહરીયે૦
 કી મત નેહ તણી નહીં, જર લોભ જરૂર
 માયા દયા તો કયા થી એવા લોભી ને ઉર પરહરીયે૦
 સદ્ગુણની ગણના નહીં કરે અવગુણ શોધ
 પલપલ પલટે વિચારને, દીલ લેન સુખોધ પરહરીયે૦
 અધિક અધિરતા બતાવીને, રૂપે મિત્રના પ્રાણ
 કારણકાર્ય બેચાવિના, ચાહે નીજનુ કલ્યાણ પરહરીયે૦
 આત્મસુમિત્ર હુ ખે બળે, તેની ન મળે દયાય
 કાળા કુકર્મ કરીકરી, મહા હુ ખમા રીખાય પરહરીયે૦
 અર્થ સરે ભય પિસરી, કરે છેક નિરાશ

સામાજીક નેતાં મળ્યા, તેમ તોડે વિશ્વાસ પરહરીયે.
 જુદાઈમાં જુગલે રમે, જુદાં જીલે વચન
 જુદું કહે ને જુદું કરે, ખાય જુદા સોગન પરહરીયે.
 અગણિત ગુણ ગાઈગાઈને, આપે અગણિત દોષ
 દેશ ને ચિંતનું ના બને, થાય કીર અસંતોષ પરહરીયે.
 નિજ હિતનોજ વિચાર ને, નહીં પર દરકાર
 શોધે સહુ સુખ આપના, કરે યત અપાર પરહરીયે.
 રહેવાય તેમ કહેવાયના, થવાથી નિરૂપાય
 શંકા કરે શકતા ધરી, કર્યું સર્વ ધોવાય પરહરીયે.
 હગારે ઇશ એ માર્ગથી, એવું ઈચ્છેને બેન
 સુખદ સુસંગ પ્રસંગથી, પડે ચિત્તને ચેન પરહરીયે.
 સુધડ સુશીલ સખી થકી, સો વસા સુખ થાય
 અતર ભાર ઘટે અને, અંતે તેથી તરાય પરહરીયે.
 કાન સુપ્રેમ સાધી સદા, થાને પ્રમદા પવીલ
 ધર્મ સ્વરૂપ વિચારને, એજ સુખકર મિત્ર પરહરીયે.

સાતવાર.

(ગરબી)

“ઓધવજ સ દેશો કહેજો રખામને” — એ સહ.

આદર્શવારે અબળા આળસ મેલીને
 રાખે અંગવિશે રૂડો ઉછરંગ ને

ભક્તિની ભુક્તિ અતિ ઉત્તમ જાણવા
 કીજે સ ત મહંત તણો સત્સંગ જો આદીત૦ ૧
 સામે શીતળ શીલ સ્વભાવે સર્વદા
 જાગવિયે શિયળને કુળમર્યાદ જો
 પિયર અને સાસરિયાં આહે ચિત્તથી
 ચતુરા રાજો અ તર એવી યાદ જો આદીત૦ ૨
 મોમ ભુમીરસ શુભ ધીરજ ધારિયે
 સજીવે શાન્તી દામા દયા શણગાર જો
 સ્વામીને આનંદ સદા ઉપજાવિયે
 અવર સળ ધીનો મેળવિયે ખ્યાર જો આદીત૦ ૩
 શુદ્ધે બુદ્ધિજાગથી ખજાને જોધીયે
 શોધી મુખકર શિખામણનો સાર જો
 વિદ્યાવેદી વિનયથકી વિસ્તારિયે
 વામી બંહમ વિજામણુ વાર વાર જો આદીત૦ ૪
 ગુરુવારે ગુણવાન ગુરુ સ્વામી ગણી
 માનુની આપો મનથી મોટું માન જો
 સુખદુખમા આધીન રહો આનંદથી
 ભલો ખુરો પણ ભર્તા તે ભગવાન જો આદીત૦ ૫
 શુકરવારે સુક્ષ્મ વાત વિચારિયે
 પ્રેમ નેમથી કેવળ જો પ્રતીકુળ જો
 મુગજ એવા દુખના ખાળી નાખીયે
 જરૂર જેથી અ તે ઉપજે શુભ જો આદીત૦ ૬
 દ્રવ્યો રહો નિશદિન ઈશ્વરના ધ્યાનમાં
 એકતાર મનવૃત્તિ દંઢ નિરધાર જો

કાન અડુપ મુખ શ્રી મનશે એ સોકમાં
બેઠ વખાણે જેને વિવિધ પ્રકાર બે અર્ધીવ૦ ૭

સદ્ગુણી અને દુર્ગુણી સ્ત્રી.

(ગરબી)

પાવે તે ગઢથી ઉતર્યાં મહાકાળી રે—ઓ ૧૬.

રહે સાચવટેથી સાફ સુદરી સારી રે	
કરી ભુલ ન માગે માફ, નાર નકારી રે	૧
ભજે ભાવ ધરી ભગવાન, સુદરી સારી રે	
ઈધરથી પણ અજ્ઞાન, નાર નકારી રે	૨
લે શીખ મળુનો સાર, સુદરી સારી રે	
પણ અવગુણ ગ્રહે અપ ર, નાર નકારી રે	૩
ભણતી ગણતી ભલી ભાત, સુદરી સારી રે	
લઢતી વઢતી દીન-રાત, નાર નકારી રે	૪
રાખે મન વિનય વિશાળ સુદરી સારી રે	
દાખે મુખ ફર રિશાળ, નાર નકારી રે	૫
પામે પુગણ સત્કાર, સુદરી સારી રે	
ધામે નિજ ભુવણભાર, નાર નકારી રે	૬
મુખદુખમાં દીત ગ લીર, સુદરી સારી રે	
અતિ આકળી થાય અધીર, નાર નકારી રે	૭
કરે સજનનું સનમાન, સુદરી સારી રે	
આપે સહુને અપમાન, નાર નકારી રે	૮

ગાય છે મંગળ ખીત, સુંદરી સારી રે	
કરતી નિહા નિતનીત, નાર નઠારી રે	૯
મુખ વદતી મીઠા વેણુ, સુંદરી સારી રે	
કાઢે કરડા બહુ નેણુ, નાર નઠારી રે	૧૦
જગમા જશ લે સુખકારી, સુંદરી સારી રે	
ભુડપનો ચોઢે ભાર, નાર નઠારી રે	૧૧
તમે બનજો શાળા બેન, સુંદરી સારી રે	
નહીં કાન લાહે મુખચેન, નાર નઠારી રે	૧૨

સદગુણી સ્ત્રી.

(ગરબી)

અભયેશી રે અભેમાત બેવાને જઈએ—એ રાહ

ભામની બુધણુ ભંડાર આ ભવમાં ભાળી
સ રાર તણો શાલુગાર, સુંદરી મુખકારી (ટેક)

મુઘડ સલુણી રાખે રૂડી, ઘર શોભા તે શારી રે
ગૃહણીનુ ઘર રાખ્ય ગણાયે, ચલવે તેહ વીચારી સુંદરી૦
જાતજાતની રાખે જુગતે, જણુસ જડે ઝટ જોતાં રે
પુવડ ઘરમાં મળે ન કાંઈ, ખાતા ઝાઝાં ગોથા સુંદરી૦
પુસ્તકપાના પાન તણો તો, વિશરે નહીં વિવેકરે
રમે સુવાળી મુખશય્યાને, તેવા કામ હરેક સુંદરી૦

ગંદબાડ તો ગમે ન લગરી, દર્પણ શરખી દેહરે
 દેહ પ્રમાણે નેહ ભરેલું, અંતર નિઃસંદેહ સુંદરી.
 વસ્ત્ર સજી વઢેલી વનિતા, ચાલે જે છમછમની રે
 વિનય વિનાનાં વચન ઉચારે, તેને તુરતજ તજવી સુંદરી.
 કયા ઉદ્ધાર વિચાર ન ચુકે, ઠાઠી ઠા'પણુવંતી રે
 દોમળ કમળ સરીખી નિર્મળ, શીયળ સાચવે ખતી સુંદરી.
 રાગ તણો સાગર મૃગનયની, ખરા સુગુણી ખાણુ રે
 દ્વેષ કલેશ ન કરે કો સાથે, ધરિછે જગકલ્યાણ સુંદરી.
 રાખે સજ્જનતા સહુ સાથે, વચનવડે ન બગાડે રે
 પરધરની પંચાતોમાહી, નિજનું મન ન લગાડે સુંદરી.
 ગે.શ કરે તે રામા શાની? ક્રોધ ધરી બુધવતી રે
 પિગાચ સરખી મહા ભયંકર, ભત લભવે જીવતી સુંદરી.
 સાહુસને કરનારી નારી, અતિ અપયશ લેનારી રે
 દારૂણ દુખ પતિને દેનારી, તેની ન કરે ચારી સુંદરી.
 યોગ્ય કસરને આવડ તેથી, ચલવે સહુ વહેવાર રે
 કહે ન કોઈ અખિલ ઉડાઉ, એવો લે આકાર સુંદરી.
 કરે રસોઈ રૂડી રીતે, રસ ઉપજે રસનામાં રે
 તનમન થાય પ્રસન્ન અતિશે, કસર નહીં રચનામાં સુંદરી.
 ઉપજ પ્રમાણે ખર્ચ કરે છે, કર જે દીલ ડરે છે રે
 ગરજે કર ન ધરાવે ધરિર, એવી ટેક ધરે છે સુંદરી.
 પતિને થાય સહાય હમેશા, સુખદુખમાં લે ભાગ રે
 કન સુવાસિત પુષ્પ પ્રમાણે, પસરે સુચશ પરાગ સુંદરી.

મહાત્મ્ય.

(તોટક છંદ)

ગૃહગજ બધું ગૃહણીપરે
 ગૃહણી વણ તુણ સમો નરે
 લવસિંધુ ભયાનક છેજ સહી,
 અરધ ગ વિના ઉછરંગ નહીં ૧
 મનસ્તાતિનું સ્થાન પવિત્ર અતી,
 સુપ્રધાન સુમિત્ર પવીત્ર મતી
 મનમાનતી જોડ મળેજ કહી,
 અરધ ગ વિના ઉછરંગ નહીં ૨
 સુખમાં દુ ખમાં શુભ ભાગ લહે,
 લવકેશ વિશેષ ન બેણ કહે
 શુભ દમ્પતિ સ પતિ સુખ અહિં,
 અરધંગ વિના ઉછરંગ નહીં ૩
 ધર રક્ષણ ક્ષેમ કરે સુરીતે,
 ધરિ પ્રેમ સુત્રક્ષણ નિત્ય પ્રતે
 નરયોગ કરે સુખલોગ સહી,
 અરધંગ વિના ઉછરંગ નહીં ૪
 ધરભુશણ નાર ધરેનું ખરું,
 જગદુશણ તેહથી થાય પડું
 મનરંગ તરંગ અથગ મહીં,
 અરધંગ વિના ઉછરંગ નહીં ૫

શુભ ભામિનિથી નર મુખી બને,
 ભગવત ભજે બની સંત અને
 સતસંગ પ્રસંગ ગવાય મહી,
 અરધ ગ વિના ઊછરંગ નહીં ૬
 શુભધર્મ મુકર્મ સહાય કરે,
 કરી પુણ્ય અને વળી પાપ હરે
 ગણના ગુણવાનની થાય નહીં,
 અરધ ગ વિના ઊછરંગ નહીં ૭
 ઊપજીવી પ્રજા વળી સેવકરે,
 મત ભક્તિ પરાયણ દીલ ઠરે
 મન મોદ કરી નાથિ એવી કઈ,
 અરધ ગ વિના ઊછરંગ નહીં ૮
 શુભ ભોજન પ્રેમ પ્રયોજનને,
 મન ભોજન સાધન છે જનને
 જઈ જાતપરે વદશે ન વહી,
 અરધ ગ વિના ઊછરંગ નહીં ૯
 પ્રભુ દે મુમતિ સહુ દમ્પતિને,
 મુધરે શુભ સતતિ સંમતિયે
 રતિમાત્ર કહાન પ્રસંગ દઈ,
 અરધ ગ વિના ઊછરંગ નહીં ૧૦

આત્મજ્ઞાન.

મનને શીડા. (ગરબી)

એકવચ્ચ સદેસો ફેરો યાગને — એ રાહ.

મન મારા મુકી દેને મમતા બધી
 ખોટો છે આ જગનો સઘળો ખેલ જો
 ભ્રમણામા ભુલી ભટકે જો ભાનથી
 પણ એ તલમાથી નહીં નીકળે તેલ જો મન• ૧
 સનેહ તાબું ઉડુ કારણુ તો સ્વાર્થ છે
 સ્વાર્થે-પ્રીલનો કેમ કંઈ વિશ્વાસ જો
 કાયા ને માયા તે તો તાણ નથી
 બહુ વિધના બધ ન કરશે ચાપાશ જો મન• ૨
 સાચ દેકનુ સાચુ ધન સભારતું
 ઉડાવતા અતે ઉપજશે ત્રાશ જો
 માલીકને ઉત્તર દેવો મુશકેલ છે
 સહેલ થશે પણ રાખીશ નહીં કયાશ જો મન• ૩
 ઘણા ગયા ને આપણુ પણ જીવુ નહીં
 જનમ મરણનો શાને કીજે શોક જો
 ગમે તેમ જગજીવન તે જુગતું કરે
 ફાંફાં મારે થશે ફજેતી ફોક જો મન• ૪
 સગા સહોદરને સઘળા સંસારનુ
 વિશ્વભર ચલવે છે ચાલે તેમ જ
 રાખે ખાલી ચી ના તેમા શુ વળે

કરે ભજન તો પામે અક્ષય પ્રેમ જો મન० ૫
 અટક્યું કોનુ રહ્યું નહીં રે આપણુ
 ભવમા ભટકી પટકી હે મહુ પાપ જો
 ઘટકી છે જીવન તે દાડા ચારની
 ભજન કરી મેળવ શ્રી ઇશ્વર પ્રતાપ જો મન० ૬
 અશાને તૃષ્ણા તે તો મધલાળ છે
 ઠળે તુરત પશ્ચ શાસ્ત્ર સત્સંગ જો
 વિષસરખા વિષયોને તે દુરે કરે
 ભમે ઊંઘા ભકિત પ્રેમ ઊમંગ જો મન० ૭
 ચાલીશ ચોખ્ખો પંથે જાતું ચાલવા
 ચલવના છે પોતે પરમ ઊંઘા જો
 નાથે સહુ સાધન આપ્યા તુજ હાથમાં
 કર રક્ષણ જો છે તુજને હિતકાર જો મન० ૮
 ખોઈશ તકતો ખાલી થઈશ ખુશારતુ
 ખરી વાતનો શાને રાખે ખાર જો
 અબ્યાસે વૃત્તિ તાલી સારી થશે
 મનથી એકજ રાખી જો નિર્ધાર જો મન० ૯
 દુખિયારી આ દુનિયા તણી મુશાકરી
 ફરીફરીને ફેરે નહીં ફસાય જો
 કાન નિદાન વડે સહુ કામ કગાય છે
 શ્રાવ્ય પ્રયત્ને પોતે પ્રભુ સહાય જો મન० ૧૦

ગરબી)

પ્રેમની પ્રેમની પ્રેમની રે મને — એરાહ.

હારમાં હારમાં હારમાંરે,
 મન જીતિ બાજી તું હારમાં
 પ્યારમાં પ્યારમાં પ્યારમારે,
 તું ભુટે ભુટેરા પ્યારમાં (ઢેક)
 જ્ઞાન મારગની ગાથઃ
 ગમે નહીં લોભાય વિષય વિકારમારે મન•
 રથે પ્ર પથ અનેક પરંતુ,
 પ્રજ્ઞે સહુ પળવારમારે મન•
 રૂધિર પડેને મળ મુત્રાદિક,
 કાયનાછે કોડારમારે મન•
 મમતા તે થું અધિક ધરીને,
 ઠરે કુકર્મો કારમા• રે મન•
 રાખી ભરૂંમો વીરવ ભરનો,
 ભાવ હૃદયથી વિસારમા રે મન•
 ઇશ્વરની આજ્ઞા ઓળ ગી અધડ
 અઘટિત સ્વીકારરમા રે મન•
 તરદુસ્તર/ ભવસાગર જળથી,
 ફેંકટ ફાંફા મારમાં રે મન•
 કોઈ કોઈનું નથી સજી સંબધી,
 સ્વારથે અંધ સંસારમારે મન•

અરથસરે અરી* થઈ સહુ ઉભે,
 રહે ન એક આકારમારે મન०
 તજે ન તુને જેહુ કઠાપી,
 પોશેછે વિવિધ પ્રકારમારે મન०
 મનકર્મવાણી વીમળ કરીને,
 કાનરહે જ્ઞાન વિચારમારે મન०

જીવને શીક્ષા.

૫૬-ધોળ-રામચંદ્રી

“પહેરે પોપટ રાજા રામના”-એ રાહ.

રે જીવ! જો તું વિચારીને સત્યરૂપ પ્રભુને
 આદીઅનાદી જે એક છે, ધ્યાન તેનું ધરીને રે જીવ०
 આખો આપી તને નિરખવા, કાન અવણજ કરવા
 મન ધ્યાન ધરવાને આપીયું, કર પુણ્ય આચરવા રે જીવ०
 સુખનાં સાધન સહુ રોપીયા, કર કોઈનું સાડું
 એજ છે ભવજળ ઉતરવા, સુખદાખક બાડું રે જીવ०
 ધર્મ વિચારીને વિનયથી, દયા દીનની આણી
 શ્રેયશ્રદ્ધા ધરી કર સદા, પેખી પામર પ્રાણી રે જીવ०
 દૈવે દયા તુજપર કરી, તેજ જળ ઉપજાવ્યાં
 અનળડું વાયુ અવની અને, આશમાન બનાવ્યાં રે જીવ०

અક્ષય કળા એ ઇશની, પાર કોઈ ન પામે
 વિવિધ રૂતુ રચના મચી, ચારૂ* ચિત્ર વિરામે રે જીવ૦
 અનુપમ કળ મુગ સ્વાદ તે, તુજ પોષણ કરવા
 આખ્યા કૃપા કરી ઈશ્વરે, તાપ તનના ટાળવા રે જીવ૦
 રાત દિવસ જે રક્ષણ કરે, સર્વકાળ કૃપાથી
 જોભમ એ અવિનાશીને, કરી શ્રમ ત્વરાથી રે જીવ૦
 અમર અમર એ આપ છે, અવની-પતિ પોતે
 સુક્ષ્મ દૃઢરૂપ જે ધરે, જ્ઞાન-અશ્રુથી ભેતે રે જીવ૦
 માક્ષાત્ તે સરવે સ્થગે, નથી તુજથી ન્હારો
 પોશે છે જે પુરા ખ્યારથી, વિશ્વને પાળનારો રે જીવ૦
 મેઝ અને તૃણ જે કરે, સુત્રધાર સ્વરૂપે
 સૃષ્ટિના જીવ અનુપમને, રાખે ના એક રૂપ રે જીવ૦
 વાણી અને મન કર્મથી, દૃઢ મન કર એનું
 જે થકી સુખસિધિ સાપડે, મળે શુભપદ તેનું રે જીવ૦
 જન્મમરણ બયથી બચી, મોક્ષ-પદ પામવાને
 દુર્ગુણ દુર વિદારી દે, જન્મ સફળ થવાને રે જીવ૦
 ગદગદ કંઠે સ્તુતી કરી, ભજ સૃષ્ટિનો સ્વામી
 કાન પ્રપચ દે પરહરી, પ્રભુચરણ પ્રણામી રે જીવ૦

ધનનો મહિમા.

(૧૬-કેદારો)

છબલડીરે તને હરીગુણ ગાતા આનંદ-એ ગહ.
 ધનવંતાને માન મળે છે, આશ્રયને યશ બારી રે
 સર્વ વસ્તુની શોભા ધનમાં, ધનધનની બળીહારી રે ધન૦
 જર બબળે હુ ખ પણા પણ, સુખ ઉપરથી ભાસે રે
 જગત્ સહુ જરની ખટપટમાં, લટપટ કરી તપાએ રે ધન૦
 સ્વાસ્થ્ય કે પરમાસ્થ્ય સહુમાં, છે ધનનાં ધિ ગાણા રે
 ધનથી રૂઠું ધનવણ કુંડું, ધનના ગવાય ગાણા રે ધન૦
 'ધન' સાધનથી સર્વે સીધ્યું, ધનવણ ઉચું ધારે રે
 ધનિકને આધાર અપારજ, નિર્ધનનો નહીં આશા રે ધન૦
 ધનવ તો જન શ્રેષ્ઠ મનાયે, વિદ્યા હાપણુવ તો રે
 ધનવંતામાં ખોડ ન ખાપણુ, ધન-તુબિથી તર તો રે ધન૦
 ધની અધિકારી સર્વ વાતનો, કહેવા કે સાલણવા રે
 નિર્ધનીને જન ગણી ન ગુણે, રહાય ન ચિન્ત મળવા રે ધન૦
 રવદપ મળે ધન અધિક ગણીને, મન સ તોષી રાખો રે
 તન-ધન-સાધન અચળ ન કાંઈ, વ્યર્થ બધા અભિલાખા રે ધ૦
 નિતીવડે મેળવવું જોતું, સુકૃતમાં વાપરવું રે
 અધિક મળે થવું અધિક નમ્રને, હુ.ખ પરાયું હરવુ રે ધન૦
 ધનવણ હુ ખ ધરશે નહિ કોઈ ધન સહુ હુ.ખનો પાયો રે
 ખીરજ ધર્મ પ્રેમ ચુકાવે, હાથ ન રહે ઉપાયો રે ધન૦
 કળીમાં એનું મોહતમ માની, કઈ ન અનીતી કરશે રે
 સાચુ ધન તો પ્રભુલકિત છે, જેથી અ તે તરશે રે ધન૦
 નિર્ધનીયા તે થાય ધનિક ને, ધની નિર્ધનીયા દીઠા રે
 કા-ન તજી અભિમાન તું એનું, ગાને પ્રભુ ગુણ મીઠા રે ધ૦

મનરૂપી પ ખી.

(ગરખી)

વાસ-હી વેરાળુ થઈ સાગી રે જનની નારને-એ ગઠ.

મનપ ખીડા, લજનની ડાળે બેઝી પ્રભુગુણ ગાની
 શુ સોચ કહે, તુ તારૂંજ વિચારી નિર્મળ થાની (ટેક)
 તારેગીર મિચાણો કાળ ફરે, મોઢે જળ બાંધિને માંહે રમે
 પ્રાણીએ મુખડુ તને કેમ ગમે, મનપ ખીડાં ૧
 જેમ પાત્ર પાણી થઈ ચાલે, પત્ય પાત નહીં ચોટે ડાળે
 તને પ્રભુવિના કોણ ઉગારે, મનપ ખીડાં ૨
 પરદેસી પરોણા કોણુનારે, તુ જીતી બાજુ કા હારે
 હુંયે હિમ્મત રાખ તુ નહિ હારે મનપ ખીડાં ૩
 કર સતસંગત ફેરો ફગશે, જમદુત તારી ફાસી ટળશે
 પ્રીતમનો સ્વામી ત્યાં મળશે મનપ ખીડાં ૪

દામની મમતા.

(ગરખી)

મળજો મળજો મળજો રે, મારા શ્યામ-એ ગઠ.

દામની દામની દામની રે,
 તુ મેલ મત દિલ દામની (ટેક)

રેહ પર બહુ મોહાય પરંતુ,
 કૌથળી તે હાડ આમનીરે ઇ.
 ખરૂં ખોટું તે માટે કરવું,
 રીત એતો નહિ કામનીરે ઇ.
 થઈ પણ નહિ તુજ સાથે આવે,
 તજ તે નીત હરામનીરે ઇ.
 ખાલી આવ્યા ને ખાલી જવું,
 સહુ સાહેબી નામનીરે ઇ.
 પ્રભુનામ-દામ કર સંપ્રહુ સારો,
 કમાઈ જે બેઠામની । રે ઇ.
 એક દમડી નહીં જોય કદાપી,
 આવશે જશે જેમઃ દામની રે ઇ.
 નિઘિર્મ પાળી નિર્ધન રહેવું,
 એ મામાન સુખ નહીં માનની રે ઇ.
 લાખેણી લાજ સ ભાળી રહેવું,
 અખુટ દોલત તે પામનીરે ઇ.
 લાખ મળશે પણ લાજ મળે નહીં,
 ગરજ પડે સહુ ગામની રે ઇ.
 કરગરી કાન કર જોડ પ્રભુને,
 આશ રાખ અવિચળ પામનીરે ઇ.

કોઈ રહેવાનું નથી.

(ગરબી)

સારં જાણું રે સુરત શહેર, મુંબઈ અલખેલી— એ રાઠ.

ધિર ઠરીને કોઈ આ ઠમ,
 રે નથી રહેવાનું
 કરી લો કાઈ રૂકુ કામ,
 રહેશે કહેવાનું [ટેક]
 વિક્રમ મરખા વીર ગયાને,
 ભુપ ગયો વળી ભેજ રે
 ભેરાવગ જ્યકારી જગત્મા,
 ફરતી જેની ફેજ રે નથી૦
 છતે ગયો શાહુ છત્રપતીનો,
 દુનીયાથી દેખાવ રે
 બાજરાવ ગયા બળાવ તા,
 ગયા શીવાજીરાવ રે નથી૦
 બારોનેટ બહુ જશવંતા,
 શેઠ ગયા જમશેદ રે
 કહો રહ્યા કયા ધનજી કામા,
 ખલક ધરે છે ખેદ રે નથી૦
 જેણે બહુ જર ભેડી જગત્માં,
 કર્યા ગુપ્ત ઉપકાર રે

કઈ દુનિયાના દુઃખ કાપ્યાં તે,
સંસારે સભારે રે નથી૦

મોતીશા મુખમાં મોટો,
સરસ હોતો શાહુકાર રે
નામ ગયું ને ઠામ ગયું વળી,
ગયા ગરથ ભડાર રે નથી૦

કઈ શુભવતા ગયા ગર્વ નર,
સરમ ગયા સરનાર રે
રાજા નાણા કોઈ રહ્યા નહીં,
કટા અમલ કનાર રે નથી૦

હે નાભાઈ હૈયાત હતાને,
શેઠ હતા હડીસંગ રે
તે પણ દુનિયા તણ ગયાને,
મનમા રહ્યા ઉમંગ રે નથી૦

કયા પ્રિન્સ આલખરટ પૃથ્વીપતી,
રાણીનો ભરતાર રે
જોતા જોતાં ગયા જગત્થી,
જરા ન લાગી વાર રે નથી૦

પણું રહે નાણું પૃથ્વીમાં,
અગણીત આડે આક રે
સમણ લેલે કંઈ પણ સાથે,
નહીં આવે નવટાક રે નથી૦
બાગબગીચા ઐઠક બંગલા,
મોટા મોટા માળ રે

એ તો સૌ એમનાં એમ રહેશે,
 પ્રથમ થણને પાળ ર નથી.
 આર લેલા અધુરા રેશે,
 કંઈક જગતના કામ રે
 તરત અબણ્યું તેડું આવે,
 તજીને જવું તમામ ર નથી.
 કાલ કર્યાનું આજ કરી લે,
 કોણે દીઠી કાલ રે
 પગલાં હેઠે મોત પડ્યાં છે,
 ચેતી ચેતી ચાલ ર નથી.
 લાચારોની આસીશ લેજો,
 નિશ્ચય કરજો નામ રે
 સમજો તો સારી શીખામણ,
 દે છે દલપતરામ ર નથી.

દેહને ઠપકો.

(ગઝલ)

જીને આપકું જોવા નહીં, મન મેલકું પાવા નહીં — એ સહ.

ધિકાર છે આ દેહને, જી ધ્યાન ના ધર્યું [૮૪]
 પુલિકાલીને કંદે કર્યો,
 લલિતાર્ય ના મનમાં ધર્યો

નિજ ધર્મ કર્મજ વિસરયો,
 ચિત વિષયમાં ચોટી રહ્યું
 ઠગવાની બહુ બાણ રચે,
 મન માન મોહ મહી મચે
 પરમાર્થે વાત નહીં રૂચે,
 નિજ સ્વાર્થમાં સઘળું ગણ્યું
 પીતુ માત ગુરૂને ના ગણે,
 શુભવગ્ન એનાં નવ મુણે
 નિજસ્વાર્થને હાથે હણે,
 અઘટિત કહો એથી કયું ?
 તન ખાખ આ બળીને થશે,
 રતિમાત્ર સાથ ન આવશે
 જન વાત વળતી બોલશે,
 સારું કે નરસુ જે કર્યું
 પળપણ પ્રપચ મુકે નહીં,
 ક્ષણપણ નિવૃત્તિ તો કહી
 અવસર નકામો જાય વહી,
 જળણિંદુ જ્યમપત્રે ઠર્યું
 નિઃસ્સાર જાણે ને જુએ,
 નિજ મુર્ખતા નજ રાખુ એ
 અંતે વિમાસીને રૂએ,
 ખાંતે ન ખરચ્યું વાવચ્યું
 ભેગું કર્યું એ નામનું,
 નથી હાડકે એ આમણું

ધિ:•

ધિ:•

ધિ:•

ધિ:•

ધિ:•

ધિ:•

ભેડે થયું નહીં કામનું,
 સાચવી મંચી જે ભરયું ધિ••
 કર જોડી કહે કાનજી,
 હજી સઘ સાધન લે સજી
 હરધરી હરજી લે ભજી
 તુજ નસીબ જો નિશ્ચ કર્યું ધિ••

=====

વખતની કિ મત.

(૫:—જી જોડી)

નાથ કેસેં ગજો જાદ છુડાવો— એ રાહ.

વખત વડી બંધ છે આગસે ભાઈ
 કેમ વિચારતા નથી કાઠ વખત• (ટેક)
 ખેંચે તુ દ્રવ્ય કરી સાપડે છે,
 સમય ન સાપડે કાઈ
 એવા અમુચ્ચ કાળની કાળજી,
 ન મળે મુરખ મનમાંડી વખત• ૧
 કાળ આવે પળ વાર ન થોભે,
 ચાલે કરીને ચડાઈ
 આર બ્યાં કામ અધુરાજ રહેને,
 મનમા રહેવું મુંબઈ વખત• ૨

અટપટા આ પથનીઃ ન ક'ઈ ગમે,
 ક્યારે થવાની જુદાઈ
 દેહ ક્ષણીક ક્ષણીક સહુ વૈભવ,
 ભવની એવી છે ભવાઈ વખત૦ ૩
 જાયુ' જવાનુ ને ખીઃયું તે ખરવાનું,
 ખલક ઉડીખાઈ
 રંગમેરંગી મયારૂંડી પુખ્તો,
 પલકમાં જાય મુકાઈ વખત૦ ૪
 વખત વિચારી વિવેકથી વતંતુ,
 મુકીને ખેડી મોટાઈ
 જગત-જનકનાં સહુ છેડે છેડાં,
 સમજવી એવી સગાઈ વખત૦ ૫
 સમય સફળ કરે કાજ રૂડા થકી,
 પુર્વે હોય પુણ્ય'ઈ
 વ્યર્થ કુસંપ કકામ કરતા,
 કાળ જાશે ઝટ ખાઈ વખત૦ ૬
 રહ્યા ન વિક્રમ ભોજ યુધિષ્ઠર,
 સ્થિર કીરતી રહી છાઈ
 કાન અચાનક જાવું સડુંને,
 કર ભુડા કાંઈ બલાઈ વખત૦ ૭

મુખ્યોધસાર.

કોહરા.

મનથી માને મોટપણ, કરી બીજને યોધ
પોતે ત્યમ વરતે નહીં, તે યોધક નવ શોધ ૧
અથાક ભવજાળને વિશે, નિતિધર્મ બે નાવ
નાવ-ઈશભણુ જ્ઞાનને, સત-હોકો દિગ્દાવ ૨
ભવસાગર વરસે ધુમર, કોનહી તારે આપ
આપ સુકરિતે મુક્તિ છે, અવર ન બાળે પાપ ૩
પ્રેમભક્તિથી ઐક્યને, ઐક્ય થકી જય થાય
ભણીગણીને સાધીયે, તો તુઠે જગરાય ૪

પુત્રીનેનિશાળે મોકલો.

(૫૬—મેલાવ.)

મહિ કેસે વયોવૃ મોરી ગઈરે મથનિયાં— એ શહ.

મોકલોનિ શાળે પુત્રી સજ્જનો તમે
સજ્જનો તમે રે સહુ, સજ્જનો તમે રે સહુ [ટેક]
બાળપણમાં શીખાણુ' બહેલું આવડે,
જેમ છાંડ કુમળું અડે નમી પડે
મોટપણમાં વિદ્ય તો ધણું નડે

- મનમાન્યું ના કદાપિ પુરું સાંપડે
ઉમરે ખોચીને લણે, શરમ શ્રમ ખમેરે મોકલો ૧
- પુત્રી ઘેર ના લણે પણ રોજ રડવડે,
અની લાડકી છકી તે સર્વસુ લડે,
સાસરે પીયરે પછી ભારી તે પડે,
તે સમે પીતાને માત તે વળી રડે,
રહી પુત્રી મુર્ખ તે તો, બહુ બહુ દમેઃ રે મોકલો ૨
જે નિશાળમાં શીખાય ઘેર ના શીખાય
સાથીઓનું† દેખી દેખી ચાનકો* રખાય,
ન્યારિન્યારિ રીતી પેખી, સાર ચિત લખાય,
દુસ્વભાવ સહેલથી સહુ કહાડિરે નખાય
બને પગવી લદ્દપુષ્ટ, નિશાળે જમે રે મોકલો ૩
- ઘરનુ ભણ્યુ બાધ્યુ ઢોર ખસાર ન સંખાય,
કાતો બને સુમ કાતો ભૂસી કરડી ખાય,
રહેજ વાતમાં સદા તે સર્વથિ ઝખાય,
જ્ઞાનના રસો પુરા તેથી ના ચખાય
નમેદા ઘણુ શુ કહે, કરો મન ગમે રે મોકલો ૪

(પદ-બટવા-પીલુ.)

વિદ્યા ભણીને વ ઠી ન જઇએ,
સઘળી વાતોમાં વિવેકજ થઇએ' વિદ્યા ૧
મહેશ્વાનું વેણુ કોને નવ કહીયે,

કંકાસથી વળી દુરજ રહીયે વિદ્યા૦ ૨
 મુકી ગરૂરી સાલસાઇ ધરીયે
 સતેશે સુખ પણ ઉઘોગ કરીયે વિદ્યા૦ ૩

નારીને ભણાવવા વિશે,

(ગરબી)

રઘુપતિ ગમ લદેમા રહેજેરે—એ રાહ.

ભાલાજન નાર ભણાવે ભાવે રે,
 વિદ્યા માત્ર ચરમ લાભ ભાવે ભલા૦ [ટેક]
 શીખી સ્ત્રી ઘર તગુ રાખે રે,
 કાતી ભુલી ખરાખે ન નાખે રે,
 નિભે ધઇને ડાઠ કળ ચાખે ભલા૦ ૧
 ઘરના જન જોડે સ પે રહેશે રે,
 જેને જેવું તેને તેવું દેશે રે,
 રેશેરેશ હીસાખજ કહેશે ભલા૦ ૨
 કોઇના રૂપ-ગુણથી ના મોહિ રે,
 કોતી પાપી વિચારે ન જોએ રે,
 નિત્યે ઉઘમમા ચિત્ત પ્રોએ ભલા૦ ૩
 જુઠા બેઠમ હુણેજ ધિક્કરી રે,
 રૂડી રીતને લે છે સ્વીકારી રે,
 આપે ખાળકને શીખ સારી ભલા૦ ૪

જેવી મા તેવા છોડ્ જોવાએ રે
 જ્ઞાની હોએ તો જ્ઞાની સુહાએ રે,
 મુરખી હોએ તો મુરખ તે થાએ ભલા૦ ૫
 ઉછરે છોડ્ઓ માની સ ભાળે રે,
 કુમળી ઊમર માસહોડે ગાળે રે,
 જેવા બોધ તેવા તેઓ જાળે ભલા૦ ૬
 વિદ્યા ભણવાથી મા જ્ઞાની હોએ રે,
 નિતી મજિતથી થઈ ડાહી સહોએ રે
 જેની છાપો છોડ્મા જોએ ભલા૦ ૭
 સહુ સુધારાનું મુળ તો નારી રે,
 સહુ સુધારાના ધરની તે બારી રે,
 શીખી નારી તેની બલીહારા ભલા૦ ૮
 સ્ત્રીના હક છે પુરૂષ પ્રમાણે રે,
 માણુમ મગની તે બે કાડ જાણે રે
 નહીં ઓધુ વસ્તુ મન આણે ભલા૦ ૯
 કોઈ એકથિ દુનિયા ન ચાલે રે,
 સ ઘે સરખે સરખા ગેઉ હાલે રે,
 સ્ત્રીને મારો નહીં કોઈ આળે ભલા૦ ૧૦
 તજી હઠને શીખાડો નારી રે,
 રૂડી વાતનો દો ન વીસારી રે,
 નર્મદાનુ કહ્યું ચિત્તધારી ભલા૦ ૧૧

વાંચનથી થતા લાભ.

(ગરબી)

સાડું સાડું રે સુરત શહેર મુંબઈ અન્નપેલી—એ ગાઠ.

સહુ નિર્મળ મનની નાર,

ઉરમા પ્રેમ ભરી

શુભવચન રચન સુખકર,

નિરખો નેહુ ધરી

(ટેક)

સ ચરવા શુભપદ્યે પ્રેમે,

નિતિ ટેક નવ તણ્યે રે,

સુદરી સુંદરતાનો ગાલીર

હેતુ એજ સમજી એ

ઉર૦

ચતુરા ચુલાવાની ચતુરાઈ,

મનન કસ્યાથી મળશે રે

ઢાંગસોગ ને ધૂર્ત મંત્રની,

અઘટિત રીતે ટળશે

ઉર૦

નાત વરાને રડણુ કુટણુની,

ચાલી ચાલ નકારી રે

તેમજ ખીજી અઘટિત રીતો,

દેશે સઘ સુધારી

ઉર૦

દંપતિ નિજ દુરજ વિચારી,

શાંત સુધડ થઈ રહેશે રે

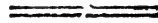
બ્રાહ્મ તાણા શિક્ષણ રક્ષણનો,
 ઉત્તમ હુણવો લેશે. ઉર૦
 સ્ત્રીતા દમય તી સાવિત્રી ડ્ર
 જેના ચાર ચરિત્ર રે
 ચિત્રપ્રમાણે ચિતથી વાંચી,
 થઈએ પરમ પવિત્ર ઉર૦
 પિયર અને સાસરિયાં કેરે
 શુભ સખંધ સમજવાં રે
 શાસ્ત્રવચન શ્રુતિ મંત્ર પ્રમાણી.
 લાગેા ઝટ અનુસરવા ઉર૦
 વાંચનથી મનરંજન રહે ને,
 મળે અનુભવ અજ્ઞાન રે
 શ્રવણ મનન નિદિધ્યાસ ન કરો,
 અથ કરે કલ્યાણ ઉર૦
 શિક્ષણથી માણસપણ આવે
 નિપજે કનક કથીર રે
 સેવીને સારહપદ સુદર,
 કા ન બનો નરવીર ઉર૦

§ ૧૧ સતીઓ ઉપરાંત રાતા, અહલ્યા, મ દોહરી ઇત્યાદીન
 ચરિત્રા૦

(ગરબી)

મળજે મળજે મળજે રે માગ શ્યામ—એ રાહ.

કામની કામની કામની જે	
આ સુણે શીખામણ કાનની	(ટેક)
કામની† વાત જે કામની ન બાણે	
તે કામની શા કામની રે	આ સુણે. ૧
પિયર નામરિયે પ્રિયકર થવું	
મમત તણ ધનધાનની જે	આ સુણે. ૨
દુર્ગુણથી રહી દુર નિરતર	
દરકાર કયો ન દામની રે	આ સુણે. ૩
પતિભક્તિમા પ્રાણ પડેવી	
જેતા ન દિવસ કે જામિની, રે	આ સુણે. ૪
નિદા ડરે નાથની જે ન ગુણી	
શાતી ન પામે નામની રે	આ સુણે. ૫
કામકાંધ તણ કા ન રાણ રહેવું	
નિત પ્રીત રાખી રામની રે	આ સુણે. ૬

વૈરાગ્ય.

રાજ્યગ્રોભને શીરે નિકાર છે હજાર વાર—એ રાહ.

કાયામા કામવિકાર છે વિચાર

આર કાયામા કામ વિકાર છે	
અ ગઅ ગ લાહી નરક ભર્યું છે	
ગ દક્રીનો આતો કોડાર છે	વિ०
સારૂ ન રહે સંન્યુ વાશી થાતાં	
(એમ) કાયા આ બગડી જનાર છે	વિ०
વાળી અનાજમા પડે કીડાઓ	
(તેમ) કામ કોષ મોહ હજાર છે	વિ०
દાણુમ ગુર આ દેહ છે તારો	
ભૂડો તોનો ન લગાર છે	વિ०
ર ગ રૂપ રાગમા અથાગ લાગ્યો	
આગ્યમા પત ગ જેમ ગ્યાર છે	વિ०
ગોરીને ગોરી ભાળીશુ મોહિ	
પાપ તણી એ વખાર છે	વિ०
સાવધ થઈ તુ ચેત આગળથી	
ભજનમાં શાન્તી થનાર છે	વિ०
પ્રેમ તુ રાખને પ્રભુની માહે	
વિશ્વ તણા જે આધાર છે	વિ०
તારણ તારૂ તે કરનાર	
હરના હુખના હજાર છે	વિ०
વી ટી બતાવા કેમ પ્રજાને બુ પડી	
મસ્કરી તારી તો થનાર છે	વિ०

હુ મરી.

પ્રાણુ જાઓ નહીં મુખથી પ્રભુને

દુર કરશે કોણ પાંચ રીપુને
 આ જગ જાળના એ માહેતી
 તે સાથી મુકી કેમ ચાહે શત્રુને પ્રા.
 રનેહી તુજ શત્રુ દાશે અંતે
 પસ્તાઈ પ્રછી રમરીશ વીલુને પ્રા.
 આશા તૃષ્ણા ભડે પર્લાઓ કીધી
 તું મરતા તે થશે બીજાને પ્રા.
 તું જીવતા પણ ચાહે અવરને
 હવે તો એને તું પરહરને પ્રા.
 સાચો મળ ધી જો છે સહુને
 તેનું મુખેથી તું નામજ જપને પ્રા.

રાસડો.

હવે સખી સૂઝીને શૃંગારહાર—એ રાહ.

જ્ઞાનમણી મનમા માનુ નીધાર
 તેજજ્યોતિ જળહળે અગમા
 સાધુવૃત્તિ ઉત્તમ વિચાર આચાર
 ધાર સાધન સુંદરી સુખના

સાખી.

મન મેલાં ધરી માનુની, (જો) કરે પુજન અરચન

સાફર નાંખી સાગરે, નહીં આવે ગળખણ
 એથી પ્રભુ ખુશી નવ થાય, સુંદરી સત્ય કથું રે
 સદ્વૃત્તીથી સિંધુ તરાયં, મહિલા મુખે વંદુ રે
 માનોને કહું માનુના મારા વેણ
 હથાપો નહીં પ્રીતમ પ્રભુના વેણ

સાખી.

કુકર્મ કરીને કામની, બગ જયમ ધરીને ધ્યાન
 બીવ પીને કેમ જીવશે, વાત ધરો એ કાન
 અહેનો ધરો પ્રભુનું ધ્યાન, તજીને રમા રૂપ અભિમાન
 કરશે કદી ન નિંદાગાર, તજ્યો અવર તમે તોફાન

સાખી.

સદ્વૃત્તિ સદ્ધર્મથી, તરશે આ સંસાર
 કીચળ વૃતથી સુંદરી, મોક્ષ છે ભવમોઝાર જ્ઞાન●

સુખોદિ કકાવળી.

(આખાહરણનો ઢાળ)

કકા કાન ન રાખીશ કાચો,
 કહું મંત્ર તે સાંભળ સાચો

કદી મોહાઈ જો ન કુલા તો,
 કરમે લખી છે ખાવાની લાતો
 ખાઈ ખોટી ખલક તું જાણ,
 ખરા ખોટાનો વિચાર આણ
 ખટપટ મુક ખખા ચાર,
 ખચ્ચર પેઠે વહે જગભાર
 ગગા ગુમાન શીદતું ધારે,
 ગમ તુને પડે ન અત્યારે
 ગતી બદલાશે ગગા જ્યારે,
 ગરજ પડતા પ્રભુને સંભારે
 ઘઘા ઘાટ તુ ખોટા ઘડમા,
 ઘભરાઈ કુવે જઈ પડમા
 ઘઘા કાઢે ન કુવેથી કોય,
 ઘણા સગા સંબંધી હોય
 અચા અતુર થઈ નહીં ભૂલે,
 અકલાની પેઠે નવ કુલે
 અપટીમાં મરણ નીહાળું,
 અકમક છે માયા અજવાળું
 છછ છેલ થયો છોગાળો,
 છતાં પુંઠે પડે છે ગાળો
 છટ વધ્યો તુને શાને આમ,
 છટ છટ કરે કેમ ગાંમ
 જજા જમનો રાખજે ડારો,
 જરૂર તારો તો મોક્ષ થનારો

૧

૨

૩

૪

૫

૬

જગજીવતીને મારજે જીતી, જીનરાજની રાખજે સ્મૃતી	૭
ઝઝા ઝાઝવાના વારીમાં, ઝટ મોટાઈ જોમાં નારીમાં	
ઝવેરાત સાચું જીનરાજ, ઝઘડા સમે રાખે જતી લાજ	૮
ટટા ટાંટરો તારો ટાળ, ટકોરા વાગે જો ઘડીઆળ	
ટટા ખુટી જશે જી દગાની ટટા સ્વપ્નનિદ્રા લે માની	૯
ઠઠા તેં તો ઠકરરાજ વધારી, ઠગ નારી જો મળી નઠારી	
ઠપકો ન ઠાઠથી સ ભળાય, ઠઠા ઠાઠ ધર્યો ન તબાય	૧૦
ડડા ડગલે ડંગલે ડરવું, ડગલા નીચે મોત છે મરવું	
ડમરો બહુ રહ્યો જગ ખહેંકી ડડા ભજવાની તજી તેં નેકી	૧૧
ઢઢા ભાઈ છોઢ ભજવામાં ઢઢા ઢોલ થયો ગજવામાં	
ઢઢા ધ્યાન અમૃતને ઢોળી, ઢઢે વિષ પીધાં છે ઢોળી	૧૨
તતા તકરાર તારો નકામો, તરવાર ખાંધી થયો સામો	

સરવાનો નથી તું એથી, તસ્કર વૃત્તિએ પ્રભુ ભજેથી	૧૩
થથા થોભામાં જીનને ભજતાં, થથરા વન કર દાન સજતાં	
થર થર થશે તારી કાય, થથો ખાટલે પડી મુંઝાય	૧૪
દદા દેવ છે દમડો તારો, દદે દુનીયાનાં દેવ નીવારો	—
દમડો દેવ વધારે ઉપાધી, દદા ભાઈ તેં ભુલજ ખાધી	૧૫
ધધાં ધ્યાયુ થશે ધરણીધરનું, ધરામાં ન ડહાપણુ ડોળ ધરનું	
ધરતીક પ થાશે ધંધા જેમ, ધમાધમ મરણની એમ	૧૬
નના નકામો જગમાં નડમાં, દયાદાનમાં આડો પડમા	
નનો દીનનાં દીલ દુખાવે, નવાણું હાને નનો નર હટાડે	૧૭
પપા પટલાઈ મુકને પડતી, પટલાઈ જશે તારી ચડતી	
પપા પુરણ પછી પસ્તાશે, પરમ આયુષ્ય ખુટી જશે	૧૮
ફફા ફેલ ધરી તું ફુલ્યો, ફફલટ ખોટા ધરી ભુલ્યો	

ફરજ લારી ન તે જરા બાણી,	
ફરે ફસાણે પામર પ્રાણી	૧૬
બખા બાવરો બન્યો બાળામાં,	
બુઢા ધુળ નાખી તે ધોળામાં	
મગરૂપાળો બન્યો બહાર,	
બખા બાજ વિચાર વિસાર	૨૦
ભલા ભલમનસાર્થ ન બુલીશ,	
ભરભાર્થ ભાળે વાર્થ ન પુલીસ	
ભલા ભાઈ જો બચ ભલાઈ,	
ભલા ભાઈ તે ખોઈ કમાઈ	૨૧
મમા મમતા નમનમાં લાવ,	
મગરૂખી ધરી નહીં ફાવ	
મને કહુને જયો કોણ ફાવી,	
મમા કાળ જયો સૌને ફાવી	૨૨
ચયા ચમનો ડરતું ધરને,	
ચલ મોક્ષ થવા ઝટ કરને	
ચશ ઉજવળ અવનીમાં જામ્યો,	
ચયા લાખ સવાયું તું કામ્યો	૨૩
રરા રમણીમાં રઢ શી લાગી,	
રમ્યો રમત રાતમાં જાગી	
રણુરીપુ વૃધા વયધાર,	
રમા બાંધી લડે ન હુથીયાર	૨૪
ભલા લુંટાઈ લાજતો થયો,	
ભણી જો ન પ્રભુને ભજજો	

સત્તા કેદપતરૂ કઠિંગલાવ,	
સત્તા લુટી લેને સન્ય લાવ	૨૫
વવા વાકી વાટે શીદવળાયો,	
વચન ભક્તિના દર્ઠ નવપગીયો	
વશવામા વિતનો જે થાય,	
વવા ભર ખજારે લુટાય	૨૬
સમા સુખ સાચુ જે માગ	
સદા સ સાર મોહને ત્યાગ	—
દમરણુ કરને સાધુ સ્વામીનું	
સચરાચર બહુ નામીનું	૨૭
શશા શોધ તુ સાચું તત્ત્વ,	
શશા શેમા રહ્યું છે મહત્ત્વ	
શશા સુળી સમો સ સાર,	
શશો ખાય ગણી કંસાર	૨૮
હહા હારમાં હીમત વીરા,	
હહા હોંશીલી વરી તને હીરા	
હહા નનો અદેખાઈ કરતો,	
હહા ટેક ન કળે વિસરતો	૨૯
ક્ષક્ષા ક્ષેમ કુશળ સ સાર,	
ક્ષમા પામજો દીન દયાળ	
ક્ષયવ્યાધિ છે જગત ઉપાધિ,	
ક્ષણુવાર તું સાધે સમાધિ	૩૦

ગૌરક્ષણ.

ગૌરક્ષાનું ગૌરવ.

(ધોળ-રામગ્રી-ઈસાદી)

બુઝી બમે છે ભામિની—એ રાહ

• રક્ષણ કરવા ગાયનું, લહો રુઢ કપ ય	
આળસમાં કાળ ગાળતાં, કાંઈ નહીરે કરાય	રક્ષણ૦
રકમા રકતે ગાયને, દુશ્નું દુહિતા ગણાય	
પાલન તેનું જે ના કરે, પાપી પુરો મનાય	રક્ષણ૦
દેશનુ દ્રવ્ય ધરી ગયું, ગયુ શુર શરીર	
ધમેની દહતા ના મળે, વાત એ છે ગભીર	રક્ષણ૦
મોજમજ સુખચેનમાં, અરચે બહુ દામ	
પુણ્યનો પંથ પેખે નહીં, નહીં નીર્જળ ધ્યાન	રક્ષણ૦
વિક્રય કરવો ન ગાયનો, જહાં થાય વિનાશ	
ધારા બાર્થો નાતજતમાં, ટળે હિ સાનો ત્રાસ	રક્ષણ૦
વિપ્ર સુપાત્રને આળખી, દેવું ગાયનું દાન	
પાળે પૌશે પ્રાણ બાણીને, થાય નહીં નુકસાન	રક્ષણ૦
ખેતી બને ખુબીદાર જે, ખુબ ખાતર હોય	
એવા રસાયન શાસ્ત્રના, હેતુ કોય ન જોય	રક્ષણ૦
ગાયની હિંસા ન થાય તો, શામ ધરતી રસાળ	
ખાતર ગોવરનું મળે, ફળે તરુઓ વિશાળ	રક્ષણ૦

ઘેલ મળે બળવાનને, વધે વિત્ત વેપાર
 રેશી ઉઘોઝ બગ્યા થકી, ભાગે ભાવઠભાર રક્ષણ
 કુધ હડી ધી સોઘાં મળે, વળી સ્વચ્છ સુરીત
 આમુશ સુખની વૃદ્ધિ થતાં, કાન મન મપુલીત રક્ષણ

સ્ત્રીઓની ફરજ.

સારં સાશ રે સુરત શહેર, મુબઈ અલ્લખી—એ રાહ.

ઝહુ કામીનીનું એ કામ, ગોરક્ષણ કરવું
 નથી અવિચળ આ ધન ધામ, છે અતે મરવું (ટેક)

મરણ તણો ભય નિશ્ચે બાણી,

દોષ થકી દિલ ડરવું રે

હિ સક કમો હાણવા માટે,

તનમનધન વાવરવું

ગો. ૧

કાન્તાવચન કવિતા જેવું,

મનહર મધુર ઉચરવું

જગનું જેમા હીત સમાયું,

એ શુભ પગલુ ભરવું

ગો. ૨

સર્વ સુધારા સુખનુ સાચું,

માનુનિ મૂળ સમજવું રે

માટે માનુની માન્ય કરીને,

શુભ ગોરક્ષણ સજવું

ગો. ૩

સીતા સાવિત્રી દ્રૌપદીને,
અનસુયા ભોગવતી રે
પતિ સંમતિયે ઉત્તમ કયો,
કેવાં નિત્યે કરતી ?

ગો. ૪

ગાય પાળવા પ્રેમ ધરો તો,
થાએ જલદી ક્ષેત્રે

અથે બીચારાં ઉત્તમ પ્રાણી

આણો ઉરમા અંઝ

ગો. ૫

આ સંસારકૃપી સાગરથી,

તુરત હોય ને તરવું રે

પ્રાણ મમાણે ગાય પાળવી,

એ નિશ્ચયમાં ઠરવું

ગો. ૬

લાખો જીવ કસાઈ લે છે,

તેનું થાય ઉગરવું રે

પુણ્ય તણાએ પંથે પ્રેમે,

કેમ ન કાન વિચરવું

ગો. ૭

ગોસેવાની મહત્તા.

(ગરબી)

વાંશદેવી વેરણ ધઈ માગીરે વ્રજની નારને—એ શબ્દ.

! હું નરનારી, ગાય તણું ગુણગાન કરી સુખ માણીયે
લવસાગર આ, તરવાનું સાધન ગોસેવન જાણીએ (ટેક)

જન જન્મ થકી પયપાન કરે,
 તર તક* જમી બળ શુદ્ધ ધરે
 અનવસ્થ સજી એથી ઉચરે સહુ નરનારી૦ ૧
 શીતળ નિર્મળ મુખડું રૂડું,
 કદીએ ન કરે કોનું કુડું
 ઉરશાન વિશાળ અતિ ઉડું સહુ નરનારી૦ ૨
 આણીયાળી કાળી આંખ લડી,
 ઘોળી રાતી શુભ જાત લડી
 કોઈ જાડી ઝાઝીપાત લડી સહુ નરનારી૦ ૩
 રક્ષણ એનું તે આપણનું,
 જર મુકયું જાણે થાપણનું
 પાણુ થેલીપર તાળું મણનું ! સહુ નરનારી૦ ૪
 એ વૈતરાણી તીરે તારે,
 યમ મારે ત્યાથી ઉગારે
 દે શાસ્ત્ર શાખ એવી ભારે સહુ નરનારી૦ ૫
 પાલન પોશણ રક્ષણ કીઝે,
 શુભલક્ષણ સેવાના લીજે
 ઝટકા-ન સરસ અમૃત પીજે સહુ નરનારી૦ ૬

(ગરબી)

આવો હરી શીવશંકર ભોળા—એ શહ.

પાળો પાળો સૌ ગાયો પ્રીતે

ભાળો ભલા લાભો નવનીતેઃ પાળો (ટેક)

પુરે કામ ધેનું સહુ કામ
ગવાયું ગ્રંથવિષે નામ
ધેનુવણુ કંઈ ન પવિત્ર ધામ પાળો ૧

— . ઘોડાં ટાડાં વાંદરાને શ્વાન
પાઈ પુસ્ત કરે શ્રીમાન
કહો પણ શું કરે કલ્યાણ ? પાળો ૨

ચરી તૃણ ગુણ અગણિત કરે
દહીં દુધ માખણ ધૃત ભરે
અંતે તન તાપ અગાધ હરે પાળો ૩

તારે ભવસાગર થઈ ત્રાતા
ભીડે કરે સાક્ષ ભણે બ્રાતા
માતા પેરે અવિચળ સુખદાતા પાળો ૪

ભણી ગણી અર્થ વિચાર કરે
ઘણા ગુણનો એ અખુટ ઝરે
ખરા સુખનું દ્વાર શું વીશરે ? પાળો ૫

દુઃખી દશા જાય દરિદ્રપણું
ખને હિ હનુ હીત નિત્ય ઘણું
ખુલે ભાગ્ય કા-ન આપણું પાળો ૬

ગોરક્ષા માટે બેદરકારી.

(ગરબો)

મોહલે પધારો મહારાજ, માણીગર મોહલે—એ રાહ.

સહુ સાંભળો શીક્ષા સાર, સજન જેમાં હીત તમારું
થાય સુખમય આ સંસાર, માનો એક વાયકું મારું [ટેક]

ગોરક્ષા પ્રતિપાળનું,

નામ ધરાવો આપ

જયગોપાળ વળી વહો,

અતિ ઉત્તમ શબ્દ અમાપ

સં ૧

પણ એ નામ પ્રમાણમાં,

થતા નથી કંઈ કાજ

ગાય ગરીબ રીખાય છે,

તેની દીલ ન મળે કંઈ દાઝ

સં ૨

ગાડી વાડી લાડીમાં,

થઈ મહા મગરૂર

પોશી નિજના પંડને,

માનો પાખંડ અવર જરૂર

સં ૩

ધન મદથી થઈ આંધળા,

ન કરે જનકલ્યાણ

પરોપકાર સુકર્મની,

મોજ માણે ન ખળ પાશાણ

સં ૪

- ખાતાં પીતાં ખેલતાં,
 ખેત્ર દિવસ ને રાત
 ગાંદી હેહના છ'દમાં,
 કરે મમતા ભર્યા ઉત્પાત સં ૫
 ગેમસેવા કરવા થકી,
 તરે સફળ સંસાર
 સફળ થાય આજ જન્મ પણુ,
 જડ જનને સમજ ન લગાર સં ૬
 દેશ ગેરો હોલત ગઈ,
 ગયાં રાજ પે તાજ
 અન-જળનાં સાં સાપડ્યા,
 રાખે ઈશ્વર તે રહે લાજ સં ૭
 વ્યર્થ તમાસા તમનાં,
 ખાતે ખરચે વિત્ત
 લડે અદાલત ધીટ થઈ,
 ધિક્ક પુણ્યમાં ન મળે પ્રીત સં ૮
 વ્યાપારે વણશે કદી,
 ફરીયે ડુબી જાય
 ચોરાચોરી જાય કે,
 આગ લાગતા હાણી ખમાય સં ૯
 પણુ શુભ કામે પાઈ પણુ,
 વાપરતાં દુઃખ થાય
 વાતો વડી વદાય છે,
 જાતે જીભે એ જશ ન લેવાય સં ૧૦

જીવદયાથી સર્વદા,
 થાશે પરમ પુનીત
 જશે દુર્દશા દેશની,
 પ્રભુ પ્રેરશે સુમતી ત્વરીત સં ૧૧
 વાણી બુધી ચિત્તથી,
 શોધી સાર અસાર
 જીવન કા-ન સફળ બને,
 થાય અતં અવશ્ય ઉદ્ધાર સં ૧૨

ગોસેવા કર્તવ્ય.

(૫૬—ગેલાવર ઈસાદી)

વનચંદ્ર તિરારે વધામણી, કહે કયા પકી લાગ્યો—એ રાહ.

શરમ છે આર્ય સમસ્તને, ભમ્યા ભરમે ભુલાઈ
 દેશ-કન્યાન દીલમા, દરકાર ન કાઈ શરમં ૧
 આપે સુખે મુખીયા ગણી, પરપીડ ન જાણે
 રીભાય ગાય ગરીબ તે, ખ્યાલ સ્વમે ન આણે શરમં ૨
 ગોચરણોને કારણે, ભુમી છુટ મુકાતી
 ચરતા પશુ સુખ એનથી, શાન્તી સઘળે જાણાતી શરમં ૩
 દેશી વિદેશી રાજથી, થઈ બધીઓ ભારી
 વસુવણ તસુ જગા ના જડે, પશુ રોય પુકારી શરમં ૪
 દેશી વિદેશી રાજવી, હજી બંધન કાપો

- ગાયરણેને કારણે છુટ જગાની આપો શરમ૦ ૫
- જ ગલ ખાતુ ચાકુ ઘાતા, શયુ મ ગળ મુળ શરમ૦ ૬
- ગાડ કે પાતર ના જડે, ધારાની મહા શુળ તાણુ મીડાની થઈ પડી, કર તેપર બેઠો શરમ૦ ૭
- પ્રકૃતિ ગગડી પશુ તણી, જાગી જોય ન શેઠો શરમ૦ ૮
- ખેતીના મોટા મહેમુલથી, ખેડુ તો ખુમ પાડે શરમ૦ ૯
- ઢેર મુખે ન પાળી શકે, વાક કર્મનો કાઢે શરમ૦ ૮
- મ્હાળેલા ઢોરો પીડા થકી, આમ વંચે રીખાઈ શરમ૦ ૬
- જાય કસાઈના કર વિશે, એમા શી છે નવાઈ? શરમ૦ ૬
- એવી અનિશય અડચણો, લખતા પાર નાવે શરમ૦ ૧૧
- સર્વ સખી પગલા ભરે, કા-ન સુયશ સુદાવે શરમ૦ ૧૧

સર્વ સંપત્તિ ગાયથીજ છે.

(ગરબો)

પ્રેમની પ્રેમની પ્રેમની રે, મને લાગે કઠારી પ્રેમની—એ રાહ

ગાય છે ગાય છે ગાય છે રે
 ધનધાન્ય તણુ મુળ ગાય છે (ટેક)
 પાય છે જે પય માયના સરીખુ
 ગુણ તેના તો ગવાય છે રે ધનધાન્ય૦ ૧
 લેશનું ભારી ને બકરીનું હલકું
 ગાયનું સમાન ગણાય છે રે ધનધાન્ય૦ ૨

વિયાય છે વળી જે નવમાસે
 વૈદકનો અભિપ્રાય છે જે ધનધાન્ય૦ ૩
 માય પોશાય તે ખેતીવાડીને
 દેશ આબાદી છવાય છે જે ધનધાન્ય૦ ૪
 બળદ મળે વળી બહુ બળવંતા
 શાતીમાં જે જોત રાય છે ધનધાન્ય૦ ૫
 ખેતી ઉદ્યોગનું દ્વાર એ ખજાણ
 આળસમા અટવાય છે જે ધનધાન્ય૦ ૬
 અન્ન-વસ્ત્ર શાકપાક પામી અનુપમ
 જ્ઞાન સિદ્ધાંત સહાય છે જે ધનધાન્ય૦ ૭

(ગરબી)

સુણ અતુર સુબળ પરનારીશુ પ્રીત કળુ નવ કીર્તિ
 જેણે પ્રીત કરી પરનારી તણી એને હાડે રૂંધણ ઘણી
 એણે કુળની લજ્જા કાંઈ ન ગણી સુણ૦ ૧
 તમે પહેલાં મળશે દુતીને તારૂં સરવશ લેશે ધુતીને
 પી રહેશે અંન લભુતી ને સુણ૦ ૨
 તમે બેઠા સુઠે મરડીને તારૂં કળણ ખાશે ફરડીને
 નહીં મુકે માંસ આંતરડી સુણ૦ ૩
 તને પ્રેમના ખ્યાલા પાઈને તારૂં સરવે લેવે વાઈને
 તને કરશે ખોખુ ખાઈને સુણ૦ ૪
 પ્રીતમના સ્વામી છે ખ્યાર તમને ગોપીઆ કરે કાલાવાણ
 તમે દરશન દો ને મોરલીવાળા સુણ૦ ૫

ગરબો

(પુનમચંદની એ રાગ)

- બેહુનો પતિવ્રતા નીજધર્મ તમે સ્વીકારજો
 રહેતા પત્નીસેવામાં હાજર દીન ને રાત
 . . . પામો મુક્તી પદને સુખ ધણુ સંસારમારે પામો ૦ ૧
 સાખી-સત્ય વચન સૌ બોલજો નિજ પતીની સગાત
 સામુ સમન સર્વને સાચી કહે જો વાત
 રાખી નમ્રતાને માનથકી બોલાવજોરે
 વરતી સદ્ગુણથી રાખો સૌને પ્રસન્ન પામો ૦ ૨
 સાખી-નેત્ર નેહુ નવ રાખશો પર પુરૂષની સાથ
 પિતા પુત્રગણી તેહને બોલો સૌ સગાત
 ઠઠામસ્કરા કરીને બહુનવ બોલવુરે
 વળીએકાતે નવ કરવો ગુપ્ત વીચાર પામો ૦ ૩
 સાખી-દાગીના નવ પેખવા નિત્ત જોવુ પતીમુખ
 સદ્ગુણમા રહેજો તમે અક્ષય પામો મુખ
 લડવુ વડવુને ગુસ્સામાં કહી નવ બેસવુંરે
 રહેવું સંતોશે જે આખું છે જુગદીશ પામો ૦ ૪
 સાખી-પતી પ્રકૃતી હોયજો, અગ્રી કેરી જાળ
 સંતોશે ખુઝાવશો, સામો નાવે કાળ
 હસવું રમવું તે સુખેથી દીન ગુબરવારે
 તેથી થાશે સઉકુળનું કલ્યાણ પામો ૦ ૫
 સાખી-ધન સંપત્તી વાસના, પટકુળ જુદારંગ ,

સર્વ ક્રોધકટ બાણજો, ધરજો સદ્ગુણ અંગ
મનશે પરમેશ્વર આપે મુક્તી કુળ સાતમારે
કહે શ્રાવીકા સમરત હેતે ધરી મનહું શ પામો ૧

સૈયર મુખકર સંસાર, શીયલ બુશણ સજીએ
એવીગુ નીગુણા નરનાર, તન મનથી તજીએ • —
પરનર નારી પ્રેમ દીપકમાં, પડી પતંગ સમાનરે
સુજશ શરીર શાગગાવી મુકે, કંઈક નકટ નાદાન
અવર અળ ડીત અંગ અનુપમ, નહી મળે એક નાકરે
શીયળવીના એવા સદ્ગુણ સહુ, જેમ સોમલસ પાક
વ્યભીચારીને સડ સસારી, કરે અધીક ધીક્કારે
પરપોળે પકડાતાં પડીયા, મ્હોટાજનનો માર
જાય કરમથી જેહુ જગતમાં, કરે કંલકીત કુળરે
અક્લમા અગારા ઉઠ્યા, ધર્મ કરમમાં ધુળ
વેર વિરોધ વડે વ્યભીચારે, નીશ્ચય ધનનો નાશરે
શવ સુત કેશવ શીયળવતના દેવસરીખા દાશ

સખીયો નીજ નીજ નીતીધર્મ સદા સંભાળીએરે
પરમપવીત્ર પતીમૃત પટકુળ કરી પરીધાન
રાસુસારા માતપીતા, પતીની શેવા સાચવોરે
ભાવસ હેત ભક્તીથી નીત ભજીએ ભગવાન
એવા ઉત્તમ ગુણથી ઉભય મુકુળ અજવાળીએરે. ટેક

સાખી-નજદે નજર ન જોડીએ, નાથવિના નર સાથ
 પરનરને નવ આપીએ, તાળી હાથેહાથ
 હસવુ રમવું એકાંતે નવ બેસવું રે
 પતીવીણ પતીના સદ મીત્રાની સંગાથ એ०

સાખી-નાથવિના કરવી નહીં, વીનોદ રસનીવાત
 વીશ્વવિરૂધ ન વર્તવું, ભલે તાતકે બ્રાત
 • • • સજની બ્રહ્મ થવું નહીં સુધરિ સદઆચારથીરે
 નીરલજ નટખટનો સોખન તજની મુખણ એ०

સાખી-કુપ્રી કદરૂપ કુબડો, નીરધન નીરબળકાય
 મતીહીન પતીત પતીમળે, એ સતીને સુરશય
 જોડી પગ અંશુકંટે દષ્ટી આધુ ઓઢીએરે
 સુખકર સાચવીએ સૌ સાથે સપ સદાય એ०

સાખી-ઉંચેસ્વરે ન ઉચરવું, મુક ને મરબદ
 કુલીન બહેન કરવા નહીં વડીલથી વિવાદ
 અંચળ ચાલે ચતુર ચટક મટક નવ ચાલીએરે
 શીવ સુત કેશવની શીખામણ અંતરયાદ એ०

ગોમંડળની અરણ

(ગરબો)

“ એપવણ સંદેશો કહેજે રયામને ”—એ રાહ

શાણી મહારાણી આ અરણ સુણી

દેશે ગોરક્ષણપર લક્ષ વિચારજો
 આપનણો જાગીને પુરણ અશરો
 ઓમંડળ ઉચરે નિજનો વેદગારજો શાણીં ૧
 પહેલો ઘટેછે પાળક આર્યને
 વિકૃત હરતા લેશ ન તપામ જો
 થાય અમારી પ્રણ હાગમે ભવથા
 ધન ધોને પણ નહીં મનમા ત્રાસજો શાણીં ૨..
 પામર એવા પાળક નરને પારખી
 પછી રીતે આપો એ પદેશજો
 વિનાશપામે તેવે સ્થળ જે વેચશે
 ધારાથી શિક્ષા થાગે સવિગેશજો શાણીં ૩
 મુસલમિનને આર્ય ઇમાન કયગાં
 લડે પરસ્પર તેમા નહીં કંઈ માલજો
 નિજની ફરજ જાગીને બધો ખાધશે
 તો થાશે આ દુર્બળ દેશ નિહાલજો શાણીં ૪
 દુધ ઘી માખણ શુદ્ધ સરસ મળતા નથી
 ચરખી ગ્રાક ચીકાશની થાએ ભેળજો
 શરીર બળને વીર્ય વિના નબળાં સહુ
 સતતી સારી કેરૂં શુન્ય મુકેલજો શાણીં ૫
 ત્રી હોમેથી સ્વચ્છ હવા સુખદા હતી
 થતી વૃષ્ટી ખેતીને અનુકૂળજો
 મરકી મહામારી રોગો જાણ્યા નહીં
 સાત્વિક વૃત્તિ શ્રદ્ધા થઈ નિર્મુળજો શાણીં ૬
 ખાતર વગર રસાળ જમીનથતી નથી

બગદ મળે દુર્ગજ ને મોઘે મુલજ્ઞે
 જેતી યાદી ઝડીઝાળગ થકપડી
 મિષ્ટ વસ્તુના કપાલ છે આ મુજજો શાણીં ૭
 પાચ પડનાં પેશણુ સારૂ થાયછે.
 પચાશના પેશાગનો દાણુમા નાશજો
 અર્ધગિચારે મોટો એક અનર્થછે
 ધર્મ ચિચારે અધવનોજ પ્રકાશજો શાણીં ૮
 વીર્યવિના તો કામ તમામ ન કામછે
 મોક્ષતાગ રક્ષાવગુ નોયે વેળુજો
 પ્રેમ અને પુરૂશારથ પોઈ પ્રપચથી
 દ્વેશદ્વેશમા મચ્યા પચ્યા દુખદેણુજો શાણીં ૯
 માન વ્યસન વ્યક્ષીચારે છે વૃત્તિ વગી
 ગળી ઘણી લાગેછે નીંદા નીચજો
 ઉગ્ગ આર્ય અમિમાન જ્ઞાન ઊઘી નયાં
 ગયો સુજશ તે મગી કપટને કીચજો શાણીં ૧૦
 ન્યાયી નથી દયાળુ પૂર્ણ પત્રીવછો
 તો કયમ ટાળો નહીં પ્રજાપરીતાપજો
 આપતણી કરૂણાની તો અવધી બધે
 પસર્યો બુદ્ધિવતા આપ પ્રતાપજો શાણીં ૧૧
 દેશોદયનું દ્વાર ખરેખર ગાયછે
 ગાયવડે છે મોટી ઘરમાં મોજગ્ને
 વિદ્યા હુત્તર કેળવણી ઉદ્યોગને
 ન્યાય સુધારા કેરી નવલી મોજજો શાણીં ૧૨
 રક્ષણ સહુનુ ગાય કરેછે સર્વદા

અમિત્ર વિશ્વને જેનો છે આધારજે
 તે આભાર વિસારી રે હુસી ખાયતે
 ગાહુત્યારા મુજ પતિત અપારજો શાશ્વી ૦ ૧૩
 જાતાને ઝામુ નુ કહેવુ વીન ॥
 કાન ધ્યાનમા લેશેતો સહુનારજો
 આરીશ દેશુ અતગ્ન. સ તોશથી
 ગાથુ ગાપતણા ગુણ વાર વારજો શાશ્વી ૦ ૧૪ .

પતિ પત્નીનો સંબંધ

६ ननुष्टो भार्यया भर्ता भार्या भर्त्रा तथैव च
 यास्मिन्नेव कुले नित्यं कल्याणं तत्र वै ध्रुवम्

મનુ ભગવાન કહેછે કે પત્નીથી પતી સતુષ્ટ
 હોય અને પતિથી પત્ની સંતુષ્ટ હોય તે કુટુંબમા ૬-
 મેશા કલ્યાણજ જેવામા આવેછે. આ વચન સર્વશે
 યથાર્થ છે અને પતિ પત્નીના સંબંધમાં જેમ ભ-
 નના ઓછી અને એકતા વધારે તેમ દમ્પતી જીવન
 વધારે સુખી નિવડે છે.

કેટલીક સૂચનાઓ— લખવાની મને યોગ્ય
 ભાગી તે નીચે મુજબ. અયોગ્ય વીવાહનાં પત્નિ-
 જ્ઞામ— હિંદુ સંસારમા કેટલીક વખત ઉપર ઉપરના

દેખાવથી મોહ પામી, વચીત થઈ કેટલાંક માનપિતૃ પોતાના પુત્ર અગર પુત્રીનો વિવાહ કરેછે પણ પરિણામે એમ માલુમ પડેછે કે પોતાના પુત્રને માટે જે વધુની પસંદગી કરવામા આવી હતી તે અથવા પેતાની પુત્રી માટે જે વરને ધારવામા આવ્યો હતો તે યાગ્ય નહોતા ઉમર લાયક થતા યથાર્થ પરીક્ષા વગરના અગર બાળલગ્નથી જોડાયેલા સ્ત્રી પુરૂષને સાચે રહેવાનો પ્રયંગ આવેછે, ત્યારે અદ્ય સમય સુધી પરસ્પર મોહ રહેછે થોડાક વખત એક બીજા પ્રત્યે આકર્ષણ રહેછે અદ્ય કાળ પરસ્પર પ્રસન્નતા રહેછે, પરંતુ દીન પ્રતીદીન ખરા સ્વભાવ એકબીજાના દોષ માથે મ પડી આવેછે તેમ તેમ તે ક્ષણિક આકર્ષણ ને ક્ષણિક પ્રીતી તેમ ક્ષણિક પ્રસન્નતા અદ્રશ્ય થતા જાયછે.

સ્ત્રીના સુખ સગવડનો વીચાર— સ્વાર્થ પરાયણ પુરૂષ વીચારકો જોઈ શક્તા નથી. પરંતુ સ્પષ્ટ રીતે જોવામા આવ્યુંછે કે પતિ તરફના પોતાનાં કર્તવ્યો સ્ત્રીઓ ઘણે ભાગે કર્યે જાયછે, તેઓની કર્તવ્યપરાયણતાના પ્રમાણમાં પુરૂષો ઘણી થોડી કર્તવ્યપરાયણતા અગર કર્તવ્ય પરાયણ રહેવા તરફ વૃત્તિ બતાવે, સુખ સગવડના પ્રશ્ન લઈએ તો પુરૂષ વર્ગ સ્ત્રીઓ તરફ, પતિએ પત્ની તરફ જેટલું લક્ષ આપવું જોઈએ તેટલું આપવામા આવતું દર્શાગાયર થતું નથી સ્ત્રી એપણ મનુષ્યો એ પ્રથમ પુરૂષવર્ગે રાહ શખણ અ

ગત્યનું છે. અને પત્ની તરીકે તેઓ જે સન્માનથી ને સદ્ભાવથી વર્તે તેમાથે સ્ત્રીમાં મનુષ્યત્વ રહેલું છે. તેનો વીચાર લાવી તેની લાગણીઓ તેના વીચારો મનુષ્ય તરીકેના તેના સામાન્ય લક્ષ, વ્યક્તિ સ્વાતંત્ર્ય તરફ તેઓએ લક્ષ આપવું જોઈએ. પોતાને શુ જોઈએ છીએ, પોતાને શી અડચણ છે, તેનો વીચાર વિવાહિત જીવનમાં પુરૂષ કરે છે, તેટલોજ વિચાર તેણે પોતાનાં પત્નીના સુખદુઃખમાટે કરવો ઉચીત છે. સ્ત્રીના સુખદુઃખનાં વિચાર તેના માત-પિતા કરે તે પહેલાં તેના પત્નીએ કરવો જોઈએ છીએ.

પુરૂષનું કર્તવ્ય—પોતાના વિવાહિત જીવનમાં વીરોધપૂર્ણ થઈપડે તેવી વૃત્તિઓ પુરૂષે દૂર રાખવાની જરૂર છે. સ્ત્રી પ્રત્યે, સ્ત્રીના દોષ પ્રત્યે, પુરૂષ પ્રીતિવંદે, મંદગ્ધાનીની નજરથી જુવે, તેના સદ્ગુણોનો સત્કાર્યોનો ઉપકાર સાથે સ્વીકાર કરે, તેના દુઃખ તેની આજીવન તરફ સમભાવ દર્શાવે, તેના સુવીચારને ઉત્તેજન આપે, છતાં સ્ત્રીઓ પતિતરફ સન્માનથી વર્તન નકરે, જીવનમાં મધુરતા ન આણે તો પછી તેઓજ દોષપાત્ર ગણાય.

સ્ત્રીનું કર્તવ્ય—સ્ત્રીઓએ પતિસાથેના સંબંધમાં પવીત્રતા, નમ્રતા, શુદ્ધતા, સત્ય, ક્ષમા અને સન્માનયુક્ત વર્તન રાખવું અને આવું વર્તન રાખવા છ-

લ્યં, પુરુષચત્ત્રી તરફ સન્માન અને સદ્ભાવના ન થઈ
લે પણ સન્માન છે. એમ કહેવામાં બાધ નથી.

કનિષ્ઠ પ્રકારનાં યુગલ— પતિમા કુદ્રતા હોય
તે દુર્ગણી હોય, અરિચારી હોય, જીલમી હોય એવું
નની ઉચ્ચતા માટે જેને કાંઈ અભિલાશ ન હોય, સ્ત્રી,
કુમેશાં બડબડની, કંટાળો આપતી હોય, જીજ્ઞાસુ
માં રીસાતી હોય, તો તેવો સંબંધ દુઃખદાયક નિવડે એ
નિઃસંશય છે.

શિષ્ટજીવન-વ્યક્તિસ્વાતંત્ર્ય માટે સન્માન—
સાંસારિક જીવનની મોટામાં મોટી બામી, કુદ્રતા, કંક-
શના, ઠપકા અને તહીકુકા. આજ્ઞાઓ અને મનાઈ હુ-
કમો છે. નિષ્પ્રયોજન બેઠાબેસો અને પ્રશ્નનાત્તરથી
વ્યક્તી સ્વાતંત્ર્યને હાની પહોંચે છે. એક બીજાના મ-
નની શાન્તી દૂર થાય છે. અને પરિણામે અસન્તોષ
થાય છે.

સાંસારીક જીવનને મધુર બનાવવા માટે, તેને
સમૃદ્ધ કરવામાટે, ઉચ્ચઆશય, મહેચ્છાઓ મૃદુ અ-
વાજ શિષ્ટાચાર શાંત, અને નમ્ર રીતમાત, ઉદાર સ્વ-
ભાવ ન કામા ન કામા હુકુમ નહિ કરવાની ટેવ અને
પરસ્પર યોગ્ય સ્વાતંત્ર્યનું સન્માન સંબંધના સદ્ગુણ
આવશ્યક છે.

અનુદ્યોગી જીવનના ગેરસાધ—વિવાહિત જીવનના મુખ્યમય નિભાવ માટે. જીવંત નિરોગી, ઉત્સાહમય રાખવામાટે ઉદ્યોગમાં રોકાયેલા રહેવાની જરૂર છે. ઘણા એશઆરામથી પુરૂષો નિરુદ્યોગી રહી, જીવનના જોઈએ તેવા નિભાવના પુરા સાધન નહિ હોવાથી એશિયાળું, અપ્રતિષ્ઠિત અને દબાયેલું ચંપાઈનું આશ્રીત જીવન ગાળે છે. . . .

આવા લોકો ઘરમાં સ્ત્રી આગળ પોતાનું સન્માન સાચવી શકતા નથી. અને તેમનું જીવન અનેક રીતે કલેશમય પમાર થાય છે. આજીવન તેમનાં તન-મનનો ક્ષય થઈ જગત્માં તેમનું અસ્તિત્વ નિરૂપયોગી થઈ પડે છે.

સ્ત્રીઓને માટે પણ ચેત્ય વિશ્રાન્તી સાથે કામજાની, ઉદ્યોગની જરૂર રહે છે. નવરાશ, ઉદ્યોગની ન્યુનતા તેમના શરીરને જેટલાં હાનીકાર છે. તેટલું લેમનાં સન્માન, નીતી અને પવિત્રતાને પણ છે. તપાશ કરતાં જો જોશો તો મધુમ પડશે કે નિરુદ્યોગી મનુષ્ય સમાજને હાની કર્તા હશે, હલકા કામ કરતાં હશે.

કોઈપણ પ્રકારનાં શારીરિક અગર માનસિક કામજામાં જો સ્ત્રી અગર પુરૂષનો સમય રોકાયેલો ર-

હેતો નથી. તેમને પોતાને પણ પરિણામે કાંઈક શારીરિક અગર નૈતિક હાની થાય છે. એમાં કોઈપણ પ્રકારનો શક નથી.

દ્રવ્યના સંચય અને ઉપયોગમાં વિવેક— મનુષ્ય સંસારમાં સુખથી રહી શકે તેટલા દ્રવ્યની જરૂર છે. પરંતુ માત્ર દ્રવ્યથી મન શાંતી અમરસુખ મેળવતાં નથી. ઘણી વખત જોવામાં આવે છે. કે પૈસાવાળા કરતાં અલ્પ સાધનવાળા માણસો વધારે સુખી, વધારે શાંત જીવન ગાળે છે. ધન હોય, છતાંપણ લોભી ખાંખળીઓ અગર કૃપણ સ્વભાવ મનુષ્યને સુખ આપી શકતો નથી, અતિવ્યય જેટલો નુકશાનકારક છે. તેટલી કૃપણતા દ્રવ્યના ઉપયોગમાં ક્ષુદ્રતા પૈસા નહીં છોડવાની ઘેલાઈ, પરિણામે માણસને દુઃખ અને નુકશાન કરે છે.

સાંસારિક જીવન સુખી થવા માટે સ્ત્રી પુરૂષ ઉદારતા અને વિવેકથી પોતાની શક્તીને અનુસરી દ્રવ્યનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ. અને જ્યાં દ્રવ્ય અલ્પ હોય ત્યાં હૃદયને લગતા અને માનસિક સદ્ગુણોથી સુખ શાંતી અને સંતોષ મેળવવા તજવીજ કરવી જોઈએ. સુખ શાંતીનો ઘણો આધાર સ્વભાવ ઉપર રહે છે. જેટલાકનો સ્વભાવ એવો સુશીલ, એવો મયાળુ, એવો દૈર્ઘ્યવાન એવો આનંદી હોય છે કે તેઓ સંતોષ

ખાવા જેટલુંજ કમાવા છતાં આનંદ કરે છે. આથી ઉલટું, ત્રિજેરીમાં નાણાં ખખડતાં છતાં કેટલાંક લોકે દુઃખી કંટાળેલા, અને નિરાશામાં ડુબેલા જોવામાં આવે છે. વળી, પોતાની સ્ત્રી અગર પોતાનાં બાળકમાટે વ્યાજખી ખર્ચ કરતાં પણ જેઓ લાખા લાંખા વિચાર કરે છે તેઓ સાંસારિક જીવનમાં પ્રિયતા મેળવી શકતી નથી. સ્ત્રીઓ એ પણ કરકસર કરવી યોગ્ય છે. પરંતુ કૃપણતા રાખવી જોઈતી નથી. દ્રવ્યના સંચય માત્ર માટે કુટુંબના સાદા અને અને પૌત્રક ખોરાક પોતાની સ્થિતિને અનુકુળ વસ્ત્રાદિના ખર્ચમાં કાપ કુપ કરી, કુટુંબના શારીરિક કલ્યાણ અગર માનસિક શાંતિમાં વિશેષ આવે એવી કૃપણતા કરવી ઉચીત નથી.

ખરાબ સ્વભાવ— સુખી વિવાહિત જીવનમાટે પુરૂષો અને સ્ત્રીઓએ કેટલીક ખામીઓ દુર કરવાની જરૂર છે. એવાં ઘણાં માણસો— સ્ત્રીઓ અને પુરૂષો, આપણા જોવામાં આવે છે જેઓ હુમેશાં રિસાળ, હુમેશાં આડા, ચીડીયાં, હુમેશાં ખરાબ સ્વભાવનાં, હુમેશાં અસંતુષ્ટ, હુમેશાં કાંઈને કાંઈ ખડખડતાં, નહાતાં, ખડખડાટ, જમતાં ખડખડાટ, કાંઈ કામકરતાં ખડખડાટ હુમેશાં કાંઈ દુ.ખ હુમેશાં કાંઈ સંકટની ફરિયાદ, હુમેશાં મહોંપર, કોઈવખત કોઈ તો, કોઈવખત નિરાશ જોવામાં આવે છે. ખરાબ સ્વભાવ, ઈર્ષ્યા અને અસંતોષ હોય છે; ઘર સાફ નહીં, હાથમાં સારા નહિં, ખાંત સારા.

નહિ, છોકરાં સારા નહિ, સ્ત્રી સારી નહિ, બાપથી ત-
કરાર, માથી તકરાર, સ્ત્રીથી તકરાર, છોકરાંથી તકરાર,
નોકરોથી તકરાર, આવો કકલાટીઓ સ્વભાવ હુમેશાં
દુઃખી બનાવે છે, અને અન્યને દુઃખી કરે છે.

કુટુંબની શુભ વાતો— પુરૂષે તેમ સ્ત્રીએ શુદ્ધ
જીવનની કોઈપણ શુભ વાત પ્રતીકદ ન થાય, બહાર ન
પડે તે માટે બહુ સલાહ રાખવી જોઈએ છીએ.
પૌતાના ઘરની વાતો, ઘરનાં બીજા મનુષ્યોને સગતી-
ફરીયાદો ઘેરઘેર કહી વળવાની ટેવ ઘણાં પુરૂષને હો-
યિ છે. ઘરની અડચણો, ઘરની મુશ્કેલીઓ, કૌટુંબિક લિ-
ંગતા અને તકરારો નાની હોય કે મોટી હોય પણ તેને
શુભ ગણી તેને પવીત્ર ગણી બહાર પડવા દેવી જોઈએ
નહીં.

વિવાહિત જીવન અલગ રહેવાની આવશ્યકતા—
માનવ સ્વભાવ જોતાં તેમ પરસ્પર સન્માન અને ક્ષમા-
ના સદ્ગુણ મનુષ્યોમાં ઓછા હોય તે જોતાં, દમ્પતી,
જીવન નિર્વિઘ્ન, સુખી તેમ ઉન્નત બનાવવામાટે, વિવા-
હિત જીવન ઉત્સાહમય જાગ્રત અને વિકાસિક બને
તે માટે બને ત્યાંસુધી કુટુંબનાં વડીલોએ દમ્પતીને
જુદા રહેવાની સરલતા કરી આપવી જોઈએ, વહુએ
હુમેશાં સારી દોતી નથો. છતાં વહુઓ પર દાખ રા-
ખવો, છાપપાડવી, તેનીપાસે કામ કરાવી પિતાનું ઘણી
આણીપણું જણાવવું, એવું વર્તનનું બધારજી એવું હૈ

નાનપણથી ભવિષ્યની સામુઓ અને નણુંદનો થઈ જ
 ધાથી વહુને ઠનડગત કરવાના, દમ્પતી જીવનના માર્ગ
 પર અડચણો ઉભી કરવાના, દમ્પતી જીવનની ખીલ
 વણીમાં અનેક વાંધા ઉભા કરવાના અનેક પ્રસંગ બ-
 ને છે.

કલેશના કારણ દ્વર રાખવા— પતિ પત્નીએ વિ
 વાહિત જીવનમાં કડીપણ પરસ્પર જીવે સ્વરે જોડાવુ
 શબ્દવાદ કરવો અગર ખીજવવાને ખાતર પણ જોડો
 દેખાવ કરવો ઇષ્ટ નથી. ખાશ કોઈ માફ થઈ શકે
 એવા કારણ શિવાય પતિ પત્નીએ અદર અંદર કોઈ
 મણુ ખાત શુભ રાખવી નહિ એક બીજાના અત-
 કરણુ નિર્મળ, પાર દર્શક રાખવાં. કાઈ દોષ થયે: હોય
 તો કમુલ કરી દેવો તે માથે દેશ સ્વીકારની. ગણના
 કરવી માતપિતા, ભાઈ, ખ્હેન, કાકી, મામી, માશી,
 ફાઈ, સોચર સનેહ રાખવો, પરંતુ વિવાહિત જીવનનુ
 જગત્ જુદું રાખી તે જીવનનાં શાંત વિકાસ મટે યત્ન
 કરવો. દમ્પતી જીવનની વચ્ચે કોઈ ત્રીજું જોઈએ નહીં
 દિલગીરીની વાત છે કે પતિ પત્નીને કોઈ ત્રીજાને
 વિચાર ન થાય એવુ પ્રીતી પરાયણુ દેવી જીવન રા-
 ખવાને પ્રયાશ થતા નથી. પરસ્પર જે સન્માન રહેવુ
 જોઈએ, એકબીજા તરફ જે લાગણી જોઈએ તે રહેતા
 નથી અને તેથીજ ઘણા મુગલ અસંતુષ્ટ અને દુઃખી
 જોવામાં આવે છે.

આધ્યાત્મિક એકતા — સ્ત્રી પુરુષની આધ્યાત્મિક એકતા માટે તેઓ બંનેના આશય, તેઓનાં મન, તેઓના વિચાર એકે હોવાની જરૂર છે, અને બંને ત્યાં સુધી જે સ્ત્રી પુરુષમાં ચાલી એકતાના સંભવ ઓછા હોય તેવાં સ્ત્રી પુરુષનું લગ્ન થાય તો તે વધારે સુખી નીવડે એ નિર્વિવાદ છે.

• વિવાહિત જીવન સુખી કરવાના માર્ગ — સ્ત્રી પુરુષે વિવાહિત જીવન સુખમય નિર્ગમન કરવું હોય તે તેઓ બંનેએ દરેક કામમાં સમજણ, એક બીજા પ્રત્યે સમભાવ, એક બીજાની લાગણીનો, એક બીજાના આદેશનો, મનુષ્ય તરીકે એક બીજાના વ્યક્તિ સ્વાતંત્ર્યનો વિચાર, પરસ્પર રહેમિયત, ક્ષમા, સંવચ્છતા, સ્વછતા, ઉદ્યોગ કરકસર અને કરકસર છતાં જીવનની જરૂરીયાતો અને આવશ્યક આનંદની પ્રાપ્તિ જેટલું ઉદાર, શક્તિને અનુસરતું ખર્ચ — આ સમગ્ર શખવાની જરૂર છે.

સંસારમાં સ્વર્ગ — દમ્પતી હૃદય એક રહેશે, સત્ય અને પવિત્રતાને માગે તેઓમાં જે કાંઈ સાફ હશે તેનો અન્યોઅન્યના, કુટુંબના તેમ અન્ય માનવમધુઓ અને જાતિનીઓના કલ્યાણાર્થે તેઓ વ્યય કરશે, ઉપયોગ કરશે તો તેઓ સંસારમાં સ્વર્ગ અનુભવી શકશે અને અન્ય જનને પણ તેનો અનુભવ કરાવી શકશે એમાં સંદેહ નથી.

પતિ પત્નીના બાલુવા ભોમ ખામત

(સમ્મનવિધિ વખત)

૧ “ સતીને પતિવિના ખીજે કોઈ દેવ આ લોક માં નથી, ” એવી દૃઢ ભાવનાનું તારા ચિત્તમાં હુમેશાં ભગૃત રાખજો, વિવાહને લોકો એક અમૃતની પ્ર. ગહજ છે.

૨ સમ્મન વિધિ વખતે પતિ તરફથી જે સદ્ગોષ્ઠી ખીને મળે છે તે દરેક સાધવી સ્વામ્યેન પોતાના પ્રા. જ્યથી પણ વધારે કિંમતી ગણીને ગોખી રાખવા જે- મો હોયછે; માટે એ ઉપદેશ ઘણાજ માનસાથે સ્ત્રી. એ માથે ચઢાવીને મનમાં તેનું ચરંવાર સ્મરણ કર્યા કરવું,

૩ સમ્મનું ચોઘડીયું વીતી જવાની ફીકરમાં લો- કે સુઘળી રીતે ગડબડ કરી મેડે છે. અને મંત્ર લ- જ્ઞતા પ્રાદ્ધાણનાં અમુલ્ય વચનો પુરા પાઘરાં સાંભળવાની સમજવાની કોઈ દરકાર પણ કરતાં નથી, તે વખતે જેજે પવિત્ર મંત્રો લખાયછે તેનો સરળ તથા ખુલ્લો અર્થ વરકન્યાને સમજવાની કોઈ ખાસ કાળજી રાખ- તા નથી ! પુત્રીએ લખાતા મંત્રોનું રહસ્ય હું જે બચુંહું તે તને કહુંછું માટે શાંતચિત્તે સાંભળ; કેમકે જે તને કહ્યાણુ હાતા છે,

૪ લગ્ન વખતે પતિ પત્નિને ઉદ્દેશીને કહેછે કે,
 "હે સ્ત્રી ! તું મને અતિ આદરથી વરછે. હે અમુર
 સ્ત્રી ! તું મારી સંગાથે રહીને વૃદ્ધ થવાની છે; તને
 સૌભાગ્ય આપવા માટે તારા હાથનું હું ગ્રહણ કરું છું.
 તારો હાથ ઝાંટું છું. આપણા ધરના રક્ષણ માટે દેવે-
 શ્વે તને મારે સ્વાધીન કરી,

૫ પતિ કહેછે—હે અગ્નિ ! આ વધુ (સ્ત્રી)
 આજલગી જન્મ—આપનારાં માતાપિતા પ્રત્યે પ્રેમ રા
 એછે હવે તે તે પ્રેમ મારા માતાપિતા તરફ રાખે માટે
 એનું મન તૂં સત્વર ખેંચીલે. આ સ્ત્રી મારા કુળ સાથે
 જોડાઇને, પ્રેમને વધારે, સુખમા તેમજ આનંદમાં વર્તે
 અને મારા પ્રત્યે પ્રીતિવાળી થાય, એવી સદ્ગુણિ
 એને આપો.

૬ પતિ સ્ત્રીને કહેછે કે,— તું ઋગ્વેદછો તો હું
 સામવેદ રૂપે છું; હું આકાશ રૂપ છું; તો તૂં પૃથ્વી
 સ્વરૂપ છો. વ્રાહ્મણો તથા અગ્નિ સમક્ષ આપણે લગ્નનો
 કરાર પુરો કરીએ; અને સુખમાં રહીને ઉત્તમ પ્રજા
 ઉત્પન્ન કરીએ.

૭ વળી પતિ કહેછે આપણે એક બીજા ઉપર
 શુદ્ધ પ્રેમ રાખીશું. એક બીજાનાં રૂપ ગુણને મન ગ-
 મવાં છે. એમ માનીશું કેપદ વશને ખુલ્લા દિલથી

વર્ત્યું, અને હે સ્ત્રી ! આપણે સર્વજ્ઞ આમુખ્ય શ્રોત્રી
ને એ વરસ સુધી ભવ્યું

૮ હવે સમપદીનો વિધિ આવેછે. ત્યાં પતિ
કહેછે કે:— હે પ્રિયા ! આ પથર ઉપર ચઢીને
એ પથર જેવું તારું મન તું દ્રઢ કર જે એ ન્યાયને ત-
હને અણુક્ષિત કરે તેઓને તારા સહાયરણોથી તું બ
શ કર.

૯ સાત પગલાં ભરતાં વર કન્યાને મહાન સુખ
મળેછે, માટે પોતાની એ સમ પદીનો વિધિ પતિ પો-
તાની સ્ત્રીને ઉપદેશના રૂપમાં કહે છે

૧૦ એ સમ પદીમાં દરેક પગલે નવો ધર્મ ઉ
પજે છે, અને એ દમ્પતી ધર્મ આગળ જતા નદીની
માફક વધતોજ જાયછે. સમ પદીના ક્રિયા વખતે પતિ
દરેક પગલું ભરતાં પત્નીને જે કહે છે તે, માતા કહેછે.
હે દીકરી ! તું શ્રદ્ધા રાખીને સાંભળ.

૧૧ પતિ કહેછે, હે સ્ત્રી ! આજે આ એક પ
ગલું તું મારી સાથે ચાલી, તેથી આપણી વચ્ચે એક
પ્રકારનો નવીન સ્નેહ સંબંધ બંધાયો તું મને મદદ-
ગાર થઈને અજ્ઞાની પૂર્તતા કરજે. તને શતાયુ (સો
વર્ષ ભવનારા) એવા ઘણા પુત્રો ઈશ્વર આપો !

૧૨ તું બે જમણા વાલી; અને આપણે દનેક
દુદિને પામ્યો ચંદ્ર કમળની માફક પ્રેમ ભુખી વધતી
જાય છે. હે સ્ત્રી ! તું મારા બળમાં વધારો કર.

૧૩ હે પ્રિયા ! હવે આ ત્રીજું પગલું ચાલે છે.
સુખ પુર્વક મારો મનમાં વધારો કર; અને આ ચોથો
પગલો મારા સુખની વૃદ્ધિ કર.

૧૪ હવે જો આ પાંચમું પગલું ચાલીએ છીએ,
તું મંત્રતિનો વધારો કરજે, આ હવે તે છઠું પગલું
ભર્યું જેમ આ ઋતુઓ લોગ આપે છે. તેમ તું પણ
આપજે.

૧૫ આજે અમે આ સાતમું પગલું ભરીને પતિ
પત્નિ વચ્ચેનું જે સંચું સુખ ગણાય છે. તે અમારા
મનમાં દઢ કરીને સ્થાયી હો લાર્યા ? આપણે પરસ્પર
શુદ્ધ પ્રિતિથી રહીને ગ્રહસ્થાશ્રમનાં સઘળાં કાર્યો સ-
લાહ સંપત્તી કરીશું.

૧૬ હે સુશીલ સ્ત્રી ! મારા વિચારોને મદદ તું
માન આપજે. સઘળા લોકો પ્રત્યે સમાન નજરે નિ-
હાળજે, મને દુઃખ ઉપજે એવું કોઈપણ કામ તું ક-
રીશ નહીં. ભલે સુખેથી તું મારી સાથે રહે આપણું
કલ્યાણ થશે એ તું સત્ય કરીને બાણ.

૧૭ માસ પાછલા જે પશુ પક્ષીઓ છે તેને જે-
જાણે આરો તથા પાણી આપીને એની રક્ષા (રક્ષણ)
કરજે. એમને સંતુષ્ટ રાખજે. અને તું પણ સતોષ
રહેજે. ક્યારે પણ વારા ચિત્તને તું અચળ થવા હર્ષ-
જ નહીં.

૧૮ આજે તને મેં જે કહેયું છે તે લક્ષમાં રા-
ખીને હમેશા આલજે એટલે તું લોક પ્રિય થઈશ;
ભારી ઉપર કિર્તિનું છત્ર ધરાશે અને હે સ્ત્રી ! તને
દિવ્ય પુત્રોની પ્રાપ્તિ થશે.

૧૯ સામુદાય સાથે વિવેક તથા વિનયથી વ-
ર્તીને એમની સેવામાં સદા તત્પર રહેજે, અને એ
જાણેની માનીતી થઈ જશ લેજે. દીયર, દેરાણી તથા
નણ્ણદ સાથે જુદાઈ જાણ્યા વિના શુદ્ધ ભાવથી વર્તજે,
અને સઘળાઓને રાજી રાખી આ પ્રપંચ [સંસાર]
નો પવિત્ર કારોબાર તું મારે સાથે રહીને ઉત્તમ રીતે
અજાવજે.

૨૦ જાણી સ્ત્રી ! તું મારા કુળનું ભુક્ષણ છે
ભારી ભાગી સંતતિનું કલ્યાણ થજે, તું આધારની વ-
હીપાણી છે. એ ધરમાં તું સદા આવચેતીથી પણ
નિમ્નપણ્ય રહે.

૨૧ જાણજે જરા નીકળેલી મુઠ્ઠીને જાલ રહે

કે હે દિકરી ! ઉપર જણાવ્યા મુજબ તારા પતિ સાથે લગ્ન સમયે જે જે કોલકરાર થયા છે, અને જે જે પ્રતિજ્ઞાઓ લેવાઈ છે તથા પતિ તરફથી ઉપર વર્ણવ્યા પ્રમાણે તને જે જે ઉપદેશ મળેલો છે તે સર્વને તું કદી વિસારીશ નહિ; પણ તેને તારી જીવન દોરી માફક તું સદા જાળવી રાખજે. અને એજ ધોરણે અનુસરી ઘર સંતારમાં તારું આચરણ સરલ તેમજ પવિત્ર રાખજે.

૨૨ વડીલોની આજ્ઞા માયે ચઢાવીને ભક્તી સહીત એમની સેવા કરવી, દેર તથા દેરાણી માટે મનમાં અદેખાઈ ઉપજાવવી નહિ. નોકર વર્ગ ઉપર તું માત્ર સરખી મમતા રાખજે, અને તારા સમરાના ઘરના ધન બૈલવને જોઈને તું અભીમાનથી મનમાં પુલાઈ જઈશ નહીં, કે તગી જોઈને અકળાઈશ નહીં.

૨૩ ધર્મ નીતીના ઉપદેશનાં પુસ્તકો તું અવકાશ ની વેળાએ વાંચવાને મહાવરો રાખજે; પરંતુ હલ કથાઓ અને શૃંગાર રસથી ભરેલાં નાટકોને તું હાથ સરખોએ લગાડીશ નહિ. કોઈકોઈ વાર તાલ તથા સુર પ્રમાણે તું નિદોંથ ગીતો ગાજે, અને ક્યારેક મનોરંજક એવાં નવાં ગીતો પણ તું જોડતી રહેજે.

૨૪ પુત્રી ! તારા ધણીની આવકનો વિચાર કરીને તેના પ્રમાણમાં ઘરનો ખર્ચ રાખજે; એ લેણ વ

૬૩ ઠરે તો પછી આગળ જતાં તને દ્રવ્ય સંબંધી ચં-
ક્રાચ્છો ભોજનવે પડશે. પુરૂષ જાતીમાં વણુ કરીને ઝીલ્લી
નગર હોતી નથી. અને ઘટતી હૃદમાં કરકસર રાખ
વી એ સ્ત્રીઓને લાભકરક છે. બન્ને સ્ત્રી વર્ગની
એ એક ખાશ ફરજ છે.

૨૫ ઘરમાં નોકરો— ચાકરો હલકી પકીના-
બાનીના હોય છે, અને એઓ શાક, લાજુ વિગેરે વ-
સ્તુઓ બજારમાંથી ખરીદી લાવવામાં ઠગાર્ધ વાપરેછે.
એટલા માટે એ તારા નોકરો જે જણસો બહારથી
વેચાતી લાવે તેનું તોલ તથા માપ તું કોઈ કોઈ
વાર તપાસી જવાની ટેવ રાખજે, એટલે એઓના
મનમા ધાક રહેશે પણ એ ચાકરા સાથે વારવાર
લું તકરારમાં ઉતરી જઈશ નહીં

૨૬ નોકર વર્ગ સાથે એવી કુશળતાથી વતંજે
કે તે તને ઠાવકી તથા ઠકરેલ ઘર ઘણીયાણી માને;
અને એમના મનમા તારે માટે માન રહે. ઘરની અ-
વકનો હીસાબ ખરાખર રાખજે, અને હે પુત્રી !
“ ગૃહીણી ” એ નામને-પદને તું સાર્થક કરજે.

૨૭ બજાર ભાવની અંદર કેટલીક વાર બહુવા
ભોગ વધઘટ થઈ જાયછે., ત્યારે નફા નુકશાનનો વિ-
ચાર કરીને તારા ઘરમાં અનાજ સંઘરી રાખજે ધન
નો કોપયોગ યોગ્ય વખતે કરીને તું ઉદાર ગણાજે

પણ ધન છે, માટે સાહુસકરીને અમલે લીધાથી રીશ નહીં એટલે ઉઝવી દઈશ નહીં.

૨૮ ટીપે ટીપે સરૌબર બરાયછે, કાંકરે કાંકરે પાળ બંધાયછે અને નાનાં નાનાં પાટીવાં મોકલતાં એક મોટું વહાણ બને છે. તેમ એકેક પૈસો લેઓ. રવાથી ગરીબ હોય તે પણ ધનવાન થાય છે. માટે આંસઘણું સમગ્ર લઈને તું તારા ઘર સંસારના ખર્ચમા પડતો ફેરફાર કરજે.

૨૯ તારી શક્તી પ્રમાણે તારે હાથે દાનધર્મ કરતી રહેજે, કેમકે પરોપકાર સમગ્ર બીજું એકે પુણ્ય નથી. અનાથ નીરાધાર અને અપંગ લોકોને અન્ન, વસ્ત્ર તથા ધન આપવાથી તે આપનારને પુણ્ય પ્રાપ્ત થાયછે.

૩૦ તાગ ધરતી જે કુળ પરંપરા રીત ચાલી આવી હોય તે તું પણ શ્રદ્ધાથી ચલવજે. તેનું રહસ્ય સમજ્યા વગર તેને સાહુસથી વગોવવાની ભુલ કરીશ નહીં. સ્ત્રીઓને માટે જે વ્રત તથા નીચમો કરવાના હોય તે તું પાળજે અને જ્યાં ભક્તી છે ત્યાં ઈશ્વર હમેશાં વસેછે, એમ તું બાલુજે.

૩૧ શાંતીને છોડીશ નહિ રીસાઈને બેસીશ નહિ સ્વચ્છ રિતે વર્તીશ નહિ, લાજ મર્યાદા વચ્ચે ન

હિં, નવરી બેસી રહીશ નહિ, ફોઈપાયે કાંઈ આગીશ નહિ, ફોઈના વચન બોલીશ નહિ. હક કરવાનું રી-
ખીશ નહિ, છાનુંમાનું ચોરીને ખાઈશ નહિ, એકલી
ક્યાંઈ જઈશ નહિ, અને પા કા પુરુષને બોધને એ-
ની સાથે સાથે હસીશ નહિ, એકાત વાત કરવાની
કેવ રાખાશ નહિ,

૩૨ પુત્રી ! આ લોકની અંદર પતિ એજ સ્ત્રી-
એ દેવ છે, એ તુ કદીપણ બુલીશ નહીં અને એ પતિ
રૂપી ધર્મવરની કૃપા વડેજ સ્ત્રીઓને સર્વ સુખો આવી
મળે છે. માટે પતિની આજ્ઞા પાળવામાં તુ સદા તમર
રહેજ અતરમાં એને વિશે શુદ્ધ પ્રેમ રાખીને તારું
મન તથા તન એ પતિનેજ અર્પણ કરજે.

૩૩ પ્રતીવ્રતપણા જેવો ખીજો ઉત્તમ ધર્મ સ્ત્રી
જાતીને માટે નથી. પતિની સેવાથી રત્રાંને આ લોકમાં
સુખ અને પરલોકમાં ઉન્નમ ગતી મળેછે. પતિ અને
પત્ની એક વિચારમા થઈ સલાહ સપથી આ સંસાર
ચલાવે તો તે સસારરૂપી સમુદ્રને સ્વર્ગના સુખોથી
મણુ અધિક એવા અનેક ઉત્તમ સુખોની ભરતી આવેછે.

૩૪—૩૫ કેટલીક સ્ત્રીઓ કાનમાં મંત્ર પુકાવી
અન્યને ગુરુ કરવા ચાહે છે, કેટલીક સ્ત્રીઓ રોજ
ભીંતને બાવાજની પાછળ ભમતી ફરેછે. પણ તું યાદ
રખજે કે, એ બધા તોફાને પેદા કરવાનાર ડંચારાઓ

એ સ્વેદાં છે. ! હે પુત્રી ! તને હુણ દુનીયાનો પુરા-
પુરા અનુભવ મળેલો નથી. માટે આ બધું હું સમ-
જાવું છું એવા લોક શુદ્ધોની ભજનામાં તું લપટાઈ
ફસી પડીશ નહિ; પણ તારા પતિ તરફના પ્રસાદની
હમેશાં ધ્યાન રાખજે. પતિની સેવા કરજે. તેને સારી
સેવાઈ કરીને જમાડજે, અને સદાચરણથી બાંધી
એનેજ પ્રસન્ન કરવાનો પ્રયત્ન કરતી રહેજે.

૩૬ પોતાના પતિ પ્રત્યે જે સ્ત્રીઓ ભક્તિ ભા-
વથી વર્તે છે. તે સ્ત્રીઓને આ દુનીયામાંજ મુક્તિ-મોક્ષ
મળે છે. આથી વધારે તને ખીલું શું કહું ! એટલુંજ
કે તું પણ લોકોની પ્રશંસા મેળવવાને પાત્ર થશે.

૩૭ કદાચ કોઈક વાર પતિના મનમાં ક્રોધ જ-
પજે, અને તે તને કડવાં વચન કહે, તો પણ તું
તારા મનમાં તેનો ખેદ માનીશ નહિ પણ શાંતિ ખર-
જે. પતિ તરફથી તને કાંઈ અપમાન જમવું પડેલે
તે પણ તું સહન કરજે; પરંતુ એમને સાચો દરજ્જો
આપીશ નહિ.

૩૮ પુત્રી ! આ મન છે તે અતિ ચંચળ છે.
તેને વિવેકરૂપી પાશથી એટલે સારા સારા વિચાર રૂપી
ઢોરાથી તું બાંધીને કબજે રાખજે, તને જે કાંઈ મળે,
તેમાં સંતોષ પામજે, કેમકે સંતોષમાંજ મુખ સમા-
વડું છે.

૩૬ વહાલી પુતી ! વખત બહુ ૨૪ બયો છે
માટે હવે સુખેથી બા ! અને તારે માટે તૈયાર રાખે
લા વાહન (ગાડી) માં બેસ હવે તારા મનમાં તું •
જરા પણ દિવગીર થઈશ નહીં.

૪૦ માતાએ રજા આપવાથી સાસરે જવામાટે
જાઓ તથા આભુષણ સજીને ઉભેલી બાળા પોતાની
જનનીના ચરણને આંસુથી ભીંજાયલી આંખોસહીત
નમન કરી ગાડીમાં બેઠી ગાડી જેમ જેમ દુર જતી
ગઈ તેમ તેમ તે તરફ માતા એકી નજરે જોવા લાગી
સામરે જતી પુત્રીના નેત્ર રડી રડીને લાલચોળ બને-
લા છે. અને માતાના અંતરમાં ધોળાઈ રહેલા એ
વખતના વિચારનો ચિતાર એ અથવા એવી માતાએ
શિવાય આંખેહુમ રીતે ધીનુ દેખી આખી શકે એમ
છે કન્યાને લઈ જતી એ ગાડી ધીરે ધીરે અદૃશ્ય
થઈ અને માતાપણ આંસુથી ભીંજાયલી આંખો વસ
વડે હુતી હુતી ઘરમાં પાછી ફરી !

માનસિક શાંતી તથા શારિરીક આરોગ્ય સંબંધ-

માં સાસરે જતી પુત્રીઓને શીખામણ.

પુતીઓ ! બહેનો ! પરણીને સાસરે ગયા પછી
એટલે ગૃહસ્થાશ્રમની નવી જીવગીમાં પગ દીધા પછી
તમારા ઉપર શીશી જવાબદારીઓ આવેછે, તે તમે
બહાણો ? તમારા માળાપાએ તમને તે માટે કંઈ

દેશા બતાવી છે ? તમારે ગૃહિણી બનવાનું છે. અને ધરને ક્રરભાર ચલાવિને વડિલો, કુટુંબીઓ સખ"ધીઓ" અને સમગ્ર જન સમાજ પ્રત્યે તમારે ઘણી દુરજો" બજાવવાની છે. એ વાત તમને સમજાવવામાં આવી છે ? હાલના હિંદી ગમ રમાથી ગૃહસ્થાશ્રમના ઉત્તમ ભાગેતી અને દુરજોની દિશા કાંઈક ભુટી જવાય છે. મારે ઈશ્વર સામુ મનરથી સ્વતંત્ર બનવું સ્વસ્થ દૃષ્ટિ વાંચી" બાનુ" બિનુ અને એશનાત્તમ કરવો, એમાંજ ગૃહસ્થ ની સર્વ મુશ્કેલી હાલના જુવાન જોડાઓ એ બની છે. આવી મા ભરડી મળીતતાથી સસારનું જન્મ ધન કુલુલુ અને બહુ સુખ ખોવા-રુંગ મરડે તો શરૂ કરીને કેમ વર્તવું એ સંબંધ વચ્ચે હું તમને કેટલી પીળાવ્યો. આપુરુ, તે તમો નિઃશ્ચયમાં જાગો અને એ પ્રમાણે વર્તશો તો તમારો સમાર ગુણગુણ ધરો અને ગૃહસ્થાશ્રમ સારૂ થશે.

૧ બોનો ! ગૃહસ્થાશ્રમના ઉભયમાં પ્રવેશ કરનાર તમને તમારો તમારો પતિન તથા તમારાં સારાં ના સવ મુએ હું નાનાજ કેમ સચવાય તેનો સેવા પ્રશ્ન વીચાર કરવો આ વીચારમાં એકલા શા-રીરિક આત્મજનનજ અમાગણ ચાલે, એમ માનીશ નહિ, મનના આ અને બાહ્ય તેમા અમાવેશ થાયછે; કેમકે મનની શાત વિશ શરીરનું ખરૂં આરોગ્ય મળી શકતું નથી

૨ આરોગ્ય કંઈ એકલા યોગ્યથી મળવું નથી; આરોગ્ય માત્ર સારા ખાન પાનથીજ મળે એવું કંઈ નથી; એખી હવા, એખું પાણી અને અન્નવાળું મળે એટલે સંપૂર્ણ આરોગ્ય મળી ચુકે એમ પણ કહેવાય નહિ; આરોગ્ય માટે આ સર્વ વાતો જરૂરની છે જપ-
ણ મારે તમને એક વિશેષ વાત કહેવી છે એ વાત હપણી સર્વ વાતો કરતાં પણ વધારે જરૂરની—વધારે મહત્વની છે. મનની શાંતી એ શુભ આરોગ્ય માટે બહુજ જરૂરનો છે. શાંતીમાં ઘણી વાતો આવી જાય છે, એમાની કેટલીક વાતો હું કહું છું તે તમે ધ્યાનથી સાંભળો:—

A તમારે ઘરમાં કોઈ હિંસા ઉચે સાદે બેસવું નહિ ઘરમાં કોઈની સાથે આકરા સ્વભાવથી કે ક્રોધથી બેસવું નહિ.

B તમારા ઉપર કોઈ કરોધ કરેકે તમને કાંઈ કંઈ વચન કહે તો તે શાંતીથી સહન કરી લેવું અને એ કરોધરૂપી અગ્ની બળતો હોય તેમાં તમારે કંઈ વચન રૂપી ધી હોમીને બળતાને વધારવું નહિ; પણ શાંતિ, સહનતા અને મીઠાં વચનો રૂપી પાણી રેડીને એ ફોગને શાંત કરવો. તેમ તમે નહિ કરો તો કલેશ રૂપી અગ્ની મોટા ભડકામાં સળગશે અને તમારા આ ઘરની શાંતીને અને મુખને નાશ થશે.

C બહેનો ! તમે વશીકરણ સંજ્ઞાની વાત જાણી છે. અજ્ઞાન લોકો કહે છે કે આ વહુએ પોતાના પતિને વશ કર્યો છે, અને તેનો પતિ તથા સામુસ-સરો વિગેરે જરનાં સૌ વહુનેજ રહે છે, અને તેજ જ માને છે. એમ બોલીને વધારે એમ પણ કહે છે વહુએ કાંઈ કામણ કર્યું છે. અજ્ઞાન લોકો વશીકરણનો આવો અવળો અર્થ કરે છે પણ હું તમને કહું કે તમે તમારા રૂઝા સ્વભાવથી, મીઠાં વચ્ચનાથી અતંકરણના ખરા પ્રેમભાવથી અને આશાકિતપણાથી તમારા પતિને તથા સામુસસરાથી વગેરે લૌને પ્રસન્ન રખો, એજ વશીકરણ વિદ્યા છે. અને એ વશીકરણ વિદ્યા કુલીન વધુએનો મોટો શબ્દગાર છે. તમારે તમારા પતિની તથા સામરીયાની પ્રીતિ મળવી હોય તો સારો સ્વભાવ, શાંતી, સહનતા, અને સર્વના ઉપર પ્રેમ, એટલા મદ્દગુણો ખાસ કરવા, અને એજ ખરું “વશીકરણ” છે.

D બહેનો ! પુત્રીઓ ! તમે પ્રેમની મૂર્તિઓ છો; નિર્મળ પ્રેમ અને પ્રજ્વલ્ય એજ તમારો ખરો શબ્દગાર છે. તમે સર્વત્ર સર્વના ઉપર પ્રસન્ન ચિત્ત રાખો એટલે તમારા ઉપર સૌ પ્રસન્ન રહેશે. મધુરતાનો જલ્દલો મધુરતા છે. અને કડવાશનો જલ્દલો કડવાશ છે એ વાત તમારે કદી ભૂલવી નહીં.

E ઘડી અથવા અઢેખાઈ એ તનંદુરસ્વીને
 ઝાઝો શત્રુ છે. જ ઘરમાં સ્ત્રીઓ એકબીજાની ઇર્ષ્યા
 ફાળે ખાઈ છે. તેમનાં શરીર વગર અગ્નીએ સુકાનાં
 બાક છે માટે કેઈની અઢેખાઈ કરશે નહિ પીત્તનું
 છુપા દેખીતે તમે ચુપી થશે દેરાણી, જઠાણી કે પ-
 રાશાણુ રે છુપી બેઠી રાત્રી થશે.

૩ બહેનો આવીને શરીરી, પ્રેમથી અને સ-
 રસ રાખાવથી તેના નેના માથે વલતે તેના માથે રાં-
 નિ રાથે તમારા શરીરી પાત્રુ એવું અને તમા અ-
 નેક દરદેમાથા મુકા જકેનો કડવા અને કડવાથી
 અતઃ દરદે પેના વાગે અને પત્રી વગર ખાસ
 ઝેર થય છે. એ વા ખાલી માંગે.

૪ મનની શરીરી નેજો તંદુરસ્વી માટે મારે
 તમને કેટલાક નિયમો છે. તેના નિયમો અનુસર
 એ નેના પાંડના નિયમ છે બહુ ના બચાવ એ
 શરીરને જટલી નેના આપે છે તેના કાલા નુબતા
 વગરે શરીર આપે છે તેના નહિ પાત્રુ અનેક દર-
 દેમાથા શરીરને બચાવે.

૫ તમે તમારું શરીર અને તમારું જીવ એમાં
 રાખો, તેની સાથે તમા ઘરમાં પાત્રુ સદેવ એ. ખાઈ
 રાખો ઘરનાં ભોજ તળીયા ઘરના વાશજ, રમેડું વિ-
 બેરે નિલ સપૂર્ણ સાફ કવાં પતિને પહેરવાના કપડાં

મિય તપાસવાં અને ફેલાં પેરણ અને ખીસ્સામાં રાં
ખવાના રૂમાલ, અને ચોછાડ રોજ હાથે ધોઈ નાખવાં
ખીબા મેલાં કપડાં ધોઈને ધોવા આપવા બુઠાં કાઢવાં,
દેરાણી જેડાણીનાં કે ઘરનાં ખીજાં નાનાં બાળબચ્ચાએને
રોજ પ્રીતીથી નવરાવવા અને તેમને ચોખ્ખાં પહેરાવવાં.

૬ ઘરનું આંગણ ઘરની ખાળ મોરીઓ અને
કુડીઓ રોજરોજ તમારે ખતે સાફ કરી. અવા કામમાં
તમારે જરા પણ કટાળો લાવવો નહીં, કેમકે જો એ
સર્વમાં ગદ્ગદી થશે તો આખા ઘરની આરોગ્યતાને
નુકશાન પહોંચી જશે. આટોપેનાખ સાફ નહિ આવવાથી
જન્મ બેચેની રહે છે અને શરીર બગડે છે. એવીજ
રીતે ઘરની ખાળો અને કુડીઓ સાફ ન રહેવાથી
ઘરની હવા બગડીને આખા ઘરના માણસોની શરીરને
બગાડે છે.

૭ બહેનો ! ઘરની ખાવાપીવાની વસ્તુઓ અને
સીધા સામાનને તૈયાર કરવો એ તમારું મુખ્ય કામ છે.
પણ તે કામમાં ધણીજ સલાહ રાખવાની જરૂર છે.
વારવાર બજારમાંથી જે વસ્તુઓ ઘરમાં આવે છે તેમાં
ધુળ, માટી, કાકરા, લીંડીઓ વગેરે અનેક નુકશાન
કારક અને ગદ્ગદી વસ્તુઓ લળેલી હોય છે. દાણોદુધ
જા સલાહ પૂર્વક સાફ કર્યા વિના તમે દળણો નહીં
કે દળણ દેશો નહીં કે રસોઈના કામમાં લેશો નહીં.

એ હાલો બબરમાંથી વેપારીની વખારમાંથી વરમાં આવે છે. તેમાં બનારસનાં મગમુત્ર, કુતરાં બીલાદની પિણ, ઉદરોની લીંડોઓ અને ઉદરોનો પેશાબ ઈલાકી અનેક પ્રકારની ગંદકી મળેલી હોય છે. બે તમે સ્વચ્છતાના ઉચ્ચ નિયમોને સમજી શકો અને પાત્રી શકો એ આવો બબર હાલો તમારે ધોયા વિના કે છેવટ કચડેથી મસાળો કાઢી તાપમા રાખ્યા વીના ઠંડીપણ ઉપયોગમાં લેવો નહીં.

૮ મોસોઈ તૈયાર કરવામાં ધણીજ સ્વચ્છતા શી ખવી, એ તમારું ધણુંજ અગત્યનું કામ છે, ખોરાક જીદગીને જરૂરની વસ્તુ છે. પણ એ જ ખોરાક ક્ષત્ત્ર લાથી તૈયાર ન થાય તો જીદગીને નુકશાન પણ કરી નાખે છે. રમોદનાં વાસણો ધણુંજ ચોખ્ખાં હોવાં હોવાં જોઈએ; ઉત્તમ પ્રકારની કલઈ દીધેલા હોવા જોઈએ શંધેલા ચોખાની તપેલી કે ખાદેલી થાળી બરાબર ઉકાય નહિ, તો તેમાં ચોંટી રહેલા જરા જેટલા એકવાડમાં બીજે દહાડે અસખ્ય જંતુઓ પેદા થાય છે. અને એ થાળીમાં ખાવાથી એ જંતુઓ ખાનારા પેટમાં બધાં અનેક દરદો પેદા કરે. બહેનો ! આ વાત બજીવી કે હમવા જેવી નથી. પ્રાણલુ વગેરે ઈચ્છ્યતા લોકો આ પ્રકારની વધારે મુશડતા અને પવિત્રતા પામે છે તેનું એજ કારણ છે.

૯ રાંધેલુ અન્ન જલદી ખગડવા લાગેછે, માટે
 . ખનતાં સુધી વાસી અન્ન તમે તમારા ઘરનાં માણુશોને
 આપશે નહિ. નરમ ખોરાકમાં વધારે જલદી ફેરફાર
 થવા લાગેછે, માટે તે તો બે વખત તાજોજ રાંધી
 આપવો, વળી રાંધેલો ખોરાક ઉઘાડો જરાવાગ પણ રા-
 ખવો નહિ કેમકે માખીઓ વગેરે જતુઓ પોતાની
 સુઠમં, પગમા અને પાંખોમાં અનેક પ્રકારની ગદફી
 લાવીને ખોરાકમાં મુકેછે ધરની અને રસોડાની સ્વા-
 રચતા એવા જતુઓને દૂર રાખેછે. પુવડ સ્ત્રીઓન-
 રસોડામા માખીઓ બણબણતી હોયછે માટે તમારું ર-
 સોડુ અને લોજન શાળા એવા સ્વચ્છ રાખો કે મા-
 ખીયો આવેજ નહિ.

૧૦ બહેનો ! ઘરના માણુશોને માટે રસોઈ ક-
 રવી, એ તમારાં સર્વ કામોમા મુખ્ય કામછે. અને તે
 થી તે કામમા બીલકુલ કંટાળો નહિ લાવતા ઘણાજ ઉ-
 ત્સાહથી અને આનંદથી તે કામ તમારે કરવું તમે
 રસોઈ જેટલા આનંદથી અને પ્રેમથી કરશો એટલે,
 તેમાં વધારે સ્વાદ ઉત્પન્ન થશે આ વાત અનુમાનની
 નથી પણ ખરી છે રસોઈ કરતાં કરતાં તમારે બીજી
 કુથલી કે કલેશની વાત કરવી નહિ. પણ તમારું બધું
 લક્ષ રસોઈનાં કામમાજ રાખવું અને મારા પતિને માટે
 તથા સાસુસસરા માટે સુદર રસોઈ તૈયાર કરી તેમને
 પ્રસન્ન કરૂં” એજ તમારો સંકલ્પ હોવો જોઈએ, અને

રસોઇ કરતાં કરતાં આ સંકલ્પ જોટલો વધારશે એ-
ટલી વધારે મીઠાશ તમારી રસોઇમાં આવશે એ વાત
સત્ય કરીને માનજો.

૧૧ બહેનો ! ભોજન તૈયાર કરવાના સંબંધમાં
એક બીજી અગત્યની વાત તરફ તમારું લક્ષ્ય દોરુ છું.
આપણાં કુટુંબોનો પુરૂષ વર્ગ ખાવા પીવામાં મોટે ભાગે
સ્ત્રી વર્ગની સત્તા નીમે છે. બહેનો આ ઉત્તમ અધિ-
કારનો કેવો ઉપયોગ કરવો, તેનો તમે વિચાર કરી
ધરના માણસોને તમે જેવો ખોરાક તૈયાર કરીને આ-
પોછો તેવો તેઓ ખાયછે. તમારાં ધરના માણસોને જે
પ્રકારના સ્વાદ ઉપર ચડાવો તે સ્વાદે ચડવાને તેઓ
તૈયાર છે ! તમારા ધરના બાળકોને ખાડના ખોળ,
ભરી ભરીને આપોતો તેઓ સ્વાદથી ખાવા લાગે છે.
તમારા ધરના માણસોને માણસોને મરચાંની ચટણી,
મશાલા, અને જુદાંજુદાં અથાણાં બનાવી પીરસો તો તે-
ઓ એવા એવા સ્વાદ ઉપર ચડવાનાંજ ! અને પછી
તેઓ એ સ્વાદને આધીન બનવાનાંજ ! ધરના પુરૂષોને
ભજ્યા, કુલવડી, વાલપ પડી, ઢોકળાં, મુઠીયાનો નિત્ય
સ્વાદ ચખાડો એટલે પછી તેમને એ વસ્તુઓ વિન
જમવામા મજા પડશે નહિ. ' ધરના છોકરાઓને કે
મોટાઓને એકવાર એકાદ વસ્તુનો કે સ્વાદનો શોખ
લાગ્યો, એટલે પછી તેમને તે વિના ચાલશે નહિ; તમે
નહિ જાણો તો માગી લેશે અને છેવટ ચોરી ચાટીને

પણ ખાશે. બહેનો ! તમારા કારભારમાં આવું અંધેર નહિજ ચાલવું જોઈએ તમારા ધરના માણસોની તન્દુરસ્તીની આખી ચાવી તમારા હાથમાં છે. તમે ધારે તો તેમને સાદા લીતાહારી અને સાત્ત્વિક પ્રકૃતીનાં બનાવી શકો છો. તમે ધારાતો તેમને બહુ ખાનારાં, સવાદીઆં અને તામસી પ્રકૃતિનાં પણ બનાવો ! બહેનો ! જે ધરની સમજી સ્ત્રીઓ આ વાતને સમજી શકે છે તેઓ પોતાની સમજણને ઉપયોગ કરીને ધરનાં માણસોના ખાનપાન ઉપર સારો અંકુશ રાખી શકે છે. પણ દુર્ભાગ્યે એવી શાણી સ્ત્રીઓ હાલમાં થોડી જોવામાં આવે છે; ખાનપાનની શરીર ઉપર અને મન ઉપર શું અસર થાય છે. તેનું ઘણી ખરી સ્ત્રીઓને જ્ઞાન નથી, અને તેનું પરીણામ કુટુંબની આરોગ્યતા ઉપર ઘણું ખરાબ આવેલું છે. તમારે પાક શાસ્ત્રમાં પ્રવીણ થવું જોઈએ, અને એ પ્રવીણતાનો ઉપયોગ આખો દીવશ જીવના સ્વાદ ઉપર નહિ ચલાવવો, પણ તમારા ધરનાં માણસોની તન્દુરસ્તી પુરતો કરવો એ મારી તમેને ખાશ લલામણુ છે.

૧૨ બહેનો ! તમે તમારા મનમાં માણસોને ઘણા પ્રસન્ન ચીત્તથી જમાડજો પીરસતાં પીરસતાં તમારા મનના ઉત્તમ ભાવો તેમાં નાંખતા જજો. “ આ લોજન મારા પતિને તથા મારા સાસુસસરા વગેરેને અમૃત રૂપ થજો એ વાત તમારા મનના સંકલ્પની

કીંમત કેવડી મોટી છે. તે તમે જાણો છો ? તમે તમારા ધરની ગૃહીણી છો, દેવી છો, અને જે ધરમા આવા હિનમ ભાવવાળી દેવીઓ વસે છે. તે ધરમાં દેવોનો વાસ છે એમ શાસ્ત્રકારો પશ્ચ કહે છે.

૧૩ અતી ગળ્યાકે મીઠા પદાર્થો નાનાં મોટાં સૌની હોજરીને ખગાડે છે. અને પાચન શક્તિને મંદ પાડે છે. અતિ તિખા, અતિ ખારા અને અતિ ખાટા પદાર્થો લોહીને તપાવે છે અને આંતરડાંના રસોને ખગાડીને ચામડીનાં ઘણા દરદો પેદા કરે છે. ધરનુ એક માણસ ખાટા ઓડકારની કુર્યાદ કરતું હોય છે. ખીજું માણસ ગળધરી ખળ્યાની કુર્યાદ કરી રહ્યું હોય છે ત્રીજું માણસ પેટમાં પવન પકડવાની કુરીયાદ કર્યા કરતું હોય છે. ત્યારે ચોથું માણસ ખરજલું, ખસ, લુખસકે શીખસ (વારવાર શરીર ઉપર ચામડા ઉપડી આવે અને એની એળે એસી જાય અને અત્યંત ચળ ઉપર તે દરદ) જવા લોહી ખીગાડની કુરીયાદ કરતું હોય છે. આ દરદો શું છે ? આ દરદો તમારા રસોડા માંથી જ તેમને વળગે છે. એ વાત તમે નિશ્ચય કરીને માનજો. માટે બહેનો પુત્રીઓ ! તમે ખાવાપીવાના સાત્વિક અને સાદી થજો અને તમારા ધરના માણસોને પણ સાત્વિક, સાદાં અને નિરોગી બનાવજો એ જમા સર્વ વાતનો સાર છે.

૧૪ હુજ એકઠા ઉપયોગી વાત કહેવી બાકી છે. આપણાં કુટુંબોમાં આગ્રહ અને તાણ કરીને ખવરાવવાનો ખરાબ ચાલ પડ્યો છે. આ ચાલ ધણોજ નુકશાન ઠરક છે. જે સ્ત્રીઓ ધરનાં માણસોને તાણકરીને લલચાવીને વધારે ખવરાવેછે, તેઓ તેમની દિતશત્રુ છે અર્થાત, કરવા બંધછે હેતુ પણ કામ શત્રુનું કરે છે. હુલે તમને ત્યાં સુધીપણ સલાહ આપુ છું કે ધરનાં જે જે ખમરા માણસો ખાવામાં કોઈ બતનો અંદાજ ન રાખતા ખાખા કરતાં હોય તેમના ઉપર તમારે ઉલટો અકુશ રાખવો તેમની બહુ ખાવાની ટેવ ધીમે ધીમે છોડાવવી, અને તેમની તબીયતને માફક આવે એવો અને માફક આવે એટલોજ ખોરાક આપવાની ખમરદારી રાખવી એ પણ તમરું કામ છે.

૧૫ બહેનો ! પુત્રીઓ ! હું તમોને કોની જી. પમાં આપું ! જ્યારે હાલના હિંદી સસારે તમારો દરજ્જો જિનારી પાડ્યોછે ત્યારે હુંતો એમ કહું છું કે તમો આમારાં આર્ય કુટુંબોની શોભા છો. તમો અમ ન ધરની શણગારછો ગૃહીણી કહો, કે કુટુંબોની તરફી કહો તે સર્વ તમેછો ! તમારો સદાચાર એજ અમરે, પુરૂષાનો સદાચાર છે તમારો સ્વભાવ એજ અમરે, સ્વભાવ છે, તમારા મુખની મધુરતા એજ અમારી મધુરતા છે. તમારું શહાણપણ એજ અમારું શહાણપણ છે. તમોજ કુટુંબોની તરણી એટલે તારનાર છો અને પ્રમોજ સર્વસ્વછો. માટે તમો સર્વોત્તમપદને લાયક

બનીને હોત્તમ ગૃહિણી નીવડો. એજ મારી ઈચ્છા છે.
અને એજ મારો આશીર્વાદ છે.

૧૬ બહેનો ! શારિરીક આરોગ્ય અથવા તાંદુર-
સ્તીતા સંબંધમાં કુટુંબોમાં ભારે અજ્ઞાન ચાલે છે. એ
વિષયમાં વીસ્તારથી કહેવા જેટલી આંહી જગા નથી તે,
પણ તમને મારી સલાહ એ છે કે કુટુંબમાં કોઈપ-
ણ માંદુ પડે તો તમે ઘણી હોંસથી તેની સારવાર ક-
રવા મડીજજો મોટી મોટી હોસ્પિટલોમાં એ કામ પ-
રિચારીકા કરેછે પરિચારીકા એટલે માંદાની માવજત
કરનાર સ્ત્રી તમારૂં સ્ત્રીઓનું હૃદય બહુ કોમળ અને
દયાળુ હોયછે અને તેથી પુરૂષો કરતાં તમે સ્ત્રીઓ અ-
દ્યાના કામને માટે વધારે વિશ્વાસપાત્ર છો. કુટુંબોમાં
તમે પોતે પરિચારીકા છો પણ તે કામ જેટલું અગત્ય
નું છે. એટલુંજ જોખમનું અને જવાબદારીનું છે.
માટે કુટુંબોની વિશ્વાસપાત્ર પરિચારીકા બનવામાટે
તમારે પરિચર્યાનાં એટલે દરદીની સારવાર સંબંધી
ઊપયોગી પુસ્તકો વાંચીને તેનું સાફ જ્ઞાન મેળવવું.
જોઈએ અને તમારે દરેકે ઉત્તમ પરિચારીકા બનવું
જોઈએ.

૧૭ દરદોના સંબંધમાં કેટલીક વહેમની વાતે
કુટુંબોમાં અને અજ્ઞાન સ્ત્રીઓમાં ઘુસી ગઈ છે.
માણસોને-પુરૂષોને, સ્ત્રીઓ કે બાળકોને- જે જે

દરદો થાય છે. તે તેમનું શરીર કે મન ખગાડવાથીજ થાયછે વહેમ વળગાડની વાતોને તમે માનશો નહિ પાખડી બાવા, ફફીર કે ઠગી હોકાની વાતને સાંભળશો નહિ. વહેમી અને મુર્ખ સ્ત્રીઓની વહેમની વાતોને તમે કાન દેશો નહિ.

- ૧૮ બહેનો ! ધરમાં કોઈ માંદુ પડે કે તમે ઝીણી નજરથી તેનો વિચાર કરવાની ટેવ રાખજો. ધરમાં મંદવાડ શું કાલજીથી આવ્યો તેનો તમે તપાસ કરતાં રહેજો. ખરાબ હવા, બહુતાપ, બહુટાઢ, ખરાબ પાણી અધારૂ અને ખાવાપીવામાં બે દરકારી જે મંદવાડના મુખ્ય કારણો હોયછે માટે એ સર્વ તરફ તમે ખારીક લક્ષ આપીને તપાસ કરવાની આદત રાખજો.

૧૯ બહેનો ! હવા, અજવાળુ અને પાણી ત્રણ વસ્તુની કિંમત આપણાં અજ્ઞાન કુટુંબો ભુલી ગયા છે. તમે એ ત્રણે વસ્તુનો મહિમા પુનઃ તમારા ધરમાં સ્થાપજો. જે લણેને આપણા શાસ્ત્રકારોએ દેવ તરીકે માન્યાછે પણ જે દેવોનું સ્વરૂપ આપણે સમજ્યા નથી તેથી તેનાથી જિલટાં બી બીને નાસીએ છીએ. આપણે એ દેવોનું નીત્ય પુજન કરવું જોઈએ અને તેની રાજ રાજ ઉપાસના કરવી જોઈએ.

૨૦ બહેનો ! આપણે સૌ સવારમાં ઉઠીને દાતક

કરીને સુર્ય દેવનાં દર્શન કરીએ છીએ અને તમે સ્ત્રીઓ તો મીઠડાપણ લોછો પણ શા માટે દંડાછો તે તમે સમજોછો ? એ સુર્યદેવ આપણા પ્રાણ છે, આપણી જીંદગીનું રક્ષણ કરવા વાળા છે માટે એ દેવનાં કીરણો તથા તડકાનું રોવન કરવું એટલું જ નહિ પણ બારી બારણા મારફત તમારા ઘરમાં પણ એ દેવને પહોંચાવવા ધણીક અજ્ઞાન સ્ત્રીઓ પોતાના ઘરનાં બારી બારણા બંધ કરીને અધારે ગોઘાઈ રહે છે અને સુર્ય ભગવાનનો ઉદયો અનાદાર કરે છે સ્ત્રીવર્ગ આવા અજ્ઞાનથી અધારા ઘરમાં ગોઘાઈ રહી ધણીક દરદોષી પીડાય છે.

૨૧ હવા પણ પ્રાણ છે આ પ્રાણ વાયુની સામે તમ તમારા ઘરના બારી બારણા બંધોલટ બંધ કરવાની કદિપણ મુર્ખાઈ કરશો નહિ અજ્ઞાન સ્ત્રીઓ હવા એટલે પવનથી ડરે છે, પણ તેમને ખબર નથી કે તે તે આપણા પ્રાણ છે હવા તથા તાપ વિના જેમ કુમળાં ઝાડ કરમાઈ જાય છે તેમ હવા તથા અજવાળા વીના નાના બચાઓ કરમાઈ જાય છે અને મરી જાય છે માટી ઊમરના માણસોપણ પુરતી ચોખી હવા નહિ મળવાથી માઘ પડે છે માટે તમારી તથા તમારા ઘરના માણસોની તદુરસ્તી જાળ વા માટે તમારા ઘરમાં મફત એટલે પવનના દેવને રાતદિવસ આવવા દેજો, અર્થાત તમારા વસવાટમાં ઘરમાં આ દેવનો સંદર્ભ સતત કરજો.

૨૨ બહેનો ! નદી તથા તળાવને કાઠે જઈ ગંગા સ્નાન કરોછો અને સારંવાર તેના દર્શન તથા મીઠકાં લોછો । પણ તેનો અર્થ શું ? માત્ર પાણીને કાઠે જુલ તેના મીઠકા લેવા અને સ્નાન કરવું, એટલું બસ નથી એ દેવનો બધો મહીમા તમારે સમજવો જોઈએ સ્વ-
 ઘણ પાણી આપણી જીવગીતું એક જીવન છે; તે ત-
 રશૂને મટાડે છે, એટલુંજ નહિ; તે સર્વ ઔષધોનું ઔષધ છે; સર્વ પ્રકારનાં પાપોને ધોનાડું અને સર્વ જાતની મલીનતાનો નાશ કરનાડું અમૃત છે. એ વૃક્ષ દેવને એટલે જળને બગાડવાનું શાસ્ત્રમાં પાપ અને પ્રાપચ્છિત લખ્યું છે. બહેનો ! તમે આ દેવની જળા-
 શય ઉપર જઈ બેઠે નીત્ય પુનઃ કરો અને કંકુ તથા ચોખાવડે તેને વધાવો । પણ એ દેવને તમારે બેર પણ એવીજ પવીત્રતાથી પધરાવજો; તેને તમારા ઘ-
 રમા અપવીત્ર યવા દેશો નહિ ચોખામાં ચોખા પ્રા-
 તઃકાળના નીર્મળ જળને તમારે ધેર પધરાવો. માંજેલા પવીત્ર પાત્રમાં તેનું રક્ષણ કરો, અને સંપૂર્ણ બક્ષિતથી એ દેવનું સેવન કરો; તમે સમજ્યા ? આ પવિત્ર પાણીનો તમે પ્રેમથી અને ઘુટથી ઉપયોગ કરીને ત-
 મારાં શરીર, તમારાં વસ્ત્ર, તમારાં ઘર, અને ઘરનાં સર્વ માણસોના મેલ પાપને ધોવામાં તેનો છુટથી ઉપ-
 યોગ કરજો અને કરવા દેજો આ દેવનો અનાદર ક-
 રશો નહિ, એટલે ઘરમાં સ્વચ્છ પાણી ભરી મુકવાની કંજુસાઈ કરશો નહિ.

૨૩ બહેનો ! પડોશી, મેમાન કે પરદેશી તમારે ઘેર આવે તેનું સન્માન કરજો. ગૃહસ્થાશ્રમ પરાંપકારને માટે છે. જો ગૃહસ્થાશ્રમનો મહીમા સમજીને વર્તશે તો ગૃહસ્થાશ્રમ વડે તમે ધણુ અને ધણાનું કલ્યાણ કરી શકશો. ખીજાઓનું કલ્યાણ કરવું, એજ ગૃહસ્થાશ્રમીનો મુખ્ય ધર્મ છે. અને એ કલ્યાણમાં તમારા પોતાના કલ્યાણનો સમાવેશ થઈ જાય છે.

૨૪ બહેનો ! જે ગૃહસ્થાશ્રમમાં તમો પ્રવેશ કરોછો તે ગૃહસ્થાશ્રમ કેવો હોવોજોઈએ, તેને માટે નીચેનું શુભાર્થિતરત્નમાંડાગારનું વચન સાંભળો.

સાનંદં સદનં સુતાસ્તુ સુધિયઃ કાંતાડમૃતં ભાષિણિ ।

શ્રુચ્છાજ્ઞાનઘનં સ્વયંભિતિરતિઃ સ્વાજ્ઞાપરા સેવકાઃ ॥

આતિષ્ઠ્ય શિવપૂજનં પ્રતિદિનં મિષ્ટોન્નપાન ગૃહ ।

સાષોઃસંગમુપાસ્યતેદિસતતં ધન્યો ગૃહસ્થાશ્રમઃ ॥

કવી શું કહેછે ? તે કહેછે કે “જે ઘરમાં આનંદ એટલે હર્ષ અને ખુશાલીના વાશ હોય, જે ઘરના પુત્રો સારી બુદ્ધિવાળા હોય, જે ઘરની સ્ત્રીની વાણી અમૃત જેવી મીઠી હોય, જે ઘરમાં જ્ઞાન એજ ધન મનાતું હોય, જે ઘરમા પોતાની પત્ની ઉપર પ્રેમ હોય, જે ઘરનાં આકરે આજ્ઞાકિત હોય, જે ઘરમાં અતિથીની એટલે મેમાનની સારી ખરદાશ થતી હોય-

જે ઘરમાં રાજ પ્રભુ એટલે કલ્યાણનું પુજન થતું
 હોય, અર્થાત ધીજઓનું કલ્યાણ કેવી રીતે કરવું તેને
 જે જે ઘરમાં વિચાર ચાલતો હોય, જે ઘરમાં મધુર
 અન્નપાન તથા હોય, જે ઘરના માણસોને નિત્ય સાધુ
 એટલે સજ્જન પુરૂષોનો સમાગમ થતો હોય તે ઘર
 અને તે ગૃહસ્થાશ્રમ ધન્ય છે.

સમાપ્ત.

